

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotněsociální fakulta

Vliv nezaměstnanosti na životní úroveň rodiny

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

Mgr. Aleš Novotný

Autor práce:

Terézia Říhová

6.5.2010

Abstrakt

Title: Effects of unemployment on family life

This thesis deals with effects of unemployment of a family member on the family standard of living. The main objective of this study was to comprehensively describe life of a purposefully selected sample of the long-term unemployed and their families. One sub-objective was to describe the extent to which the long-term job loss of an individual affects the way of family life. Another sub-objective was to determine if the unemployed individual is given his/her family support, both economic and psychological. The lives of the unemployed and their families were described through case studies.

This thesis is divided into two parts, theoretical and practical. The theoretical part of my thesis is devoted to the issue of unemployment, at-risk groups in the labor market, the impact of unemployment on individuals and possibilities to help the unemployed. Another part of the thesis deals with the family characteristics and the impact of unemployment on the family from all aspects of life. The practical part of the thesis involves the thesis objectives, the research methodology and practical outcomes. After the necessary data collection the research was conducted through an interrogation method by the technique of narrative interview. The research sample consisted of six respondents who are registered at the Office of Labour in České Budějovice. The respondents were long-term unemployed men and women over the age of 50 years and long-term unemployed men and women who are parents of children in the preschool and school age.

As proved by the research, the long-term loss of a family member job brings about the decline in family income, which leads to a change in the lifestyle and the consequent reduction in living standards. Families of the unemployed, due to their situation, have to re-evaluate their scale of values and think of alternatives to lifestyle. This brings a change to their daily routine, they have to give up some of their hobbies and restrict social contacts. In most cases, however, the family solidarity helps in both mental and economic aspects.

The research outcomes may be used as a basis for future researches in this field and further information on the problems of unemployment and its impact on the family can be obtained. This information could be helpful to Offices of Labour for individual work with the unemployed.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Vliv nezaměstnanosti na životní úroveň rodiny“ vypracovala samostatně pouze použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne 6.5.2010

.....

Podpis studenta

Poděkování:

Touto cestou bych chtěla poděkovat vedoucímu práce Mgr. Aleši Novotnému za veškerou odbornou pomoc, věcné připomínky a velkou trpělivost při vedení mé bakalářské práce.

Obsah

Úvod.....	8
1.Současný stav	9
1.1Nezaměstnanost.....	9
1.1.1Nezaměstnanostzpohledutržníekonomiky.....	9
1.1.2Dělenínezaměstnanosti.....	10
1.1.3Dlouhodobánezaměstnanost.....	11
1.1.4Ekonomickyaktivníobyvatelstvo.....	12
1.1.5Rizikovéskupinyatrhu práce.....	13
1.2Prácejakosmyslživotáčlověka.....	14
1.3Ztrátapráce	15
1.4Vlivnezaměstnanostinajedince	16
1.5Možnostpomocinezaměstnaným.....	19
1.5.1Úřadpráce	20
1.5.2Sociálníslužby	21
1.5.3Psychoterapeutická péče	21
1.6Rodina	21
1.6.1Rolemužeaženyvrodině.....	23
1.7Rodinaazaměstnání.....	23
1.7.1Životníúroveňrodiny	23
1.7.2Participacemužeaženyatrhu práce.....	24
1.7.3Harmonizaceprácearodiny.....	25
1.8Nezaměstnanostarodina	28
1.8.1Ztrátastatusvrodině.....	28
1.8.2Domácnost.....	29
1.8.3Ekonomickásituacerodinynezaměstnaného.....	29
1.8.4Nezaměstnanostareprodukčníchchování.....	30
1.8.5Vlivnezaměstnanostinadětí	30
1.8.6Sociálníoporodiny	30

2.Cíl práce	31
3. Metodika výzkumu	32
3.1 Použití metody techniky výzkumu	32
3.2 Charakteristika výzkumného souboru	33
4. Výsledky	35
4.1 Pan Roman, 53let	35
4.2 Paní Jitka, 39let	39
4.3 Pan František, 55let	42
4.4 Pan Petr, 34let	44
4.5 Paní Lucie, 33let	47
4.6 Paní Věra, 51let	50
5. Diskuze	53
6. Závěr	60
7. Seznam použitých zdrojů	62
8. Klíčová slova	66
9. Přílohy	67

Úvod

Tato bakalářská práce se teoreticky i prakticky zabývá vlivem nezaměstnanosti na životní úroveň rodiny. Cílem práce je popsat a poukázat na to, jaké má dlouhodobá nezaměstnanost jedince dopady na život rodiny. Toto téma jsem si zvolila, protože je stále aktuální. Problematika nezaměstnanosti je velmi diskutovaná, jak v médiích, tak i hlavně v běžném životě mezi obyčejnými lidmi.

V dnešním době můžeme slyšet zprávy o každém z nás. V médiích často slyšíme, jak firma propustila někoho a v jaké firmě propustili, slyšíme poměrně často. Horší situace pak nastane, jestliže člověk, který najednou ztratil práci, má i svou rodinu. Důsledky nezaměstnanosti se pak nedotýkají jen toho, kdo propustil, ale zasahují i všechny členy v jeho domácnosti. Dlouhodobá nezaměstnanost ovlivňuje rodinu hlavně prostřednictvím finančních potíží, krize v rodině, rozbitím denních zvyklostí rodiny, změn ve vztazích mezi členy rodiny a sociální izolace rodiny v nezaměstnanosti. Z úvodu ztráty práce se můžeme jen tak postavit nezaměstnaného jedince v rodině, ztrácí svůj status a autoritu, především je-li v rodině dospívající dítě. To vše zmíněné vede k vynuceným změnám životního způsobu v rodině.

Jak tedy můžeme vidět, práce je pro člověka v životě velmi důležitou hodnotou. Je významná pro důstojnou existenci člověka, ale hlavně představuje základní zdroj materiálního zabezpečení svého i rodinného života. Současně člověku přináší pocit sebeuplatnění a společenského užitečnosti.

Pokusila jsem se tedy prostřednictvím výzkumných metod komplexně popsat život rodiny dlouhodobě nezaměstnaného člena. Zaměřila jsem se na jejich finanční situaci, jejich způsob života a vztahy mezi členy rodiny.

Doufám, že výsledky této práce pomohou rozšířit informace týkající se problematiky nezaměstnanosti a jejího vlivu na rodinu. Dále by tyto informace mohly využít úřady práce při práci s nezaměstnaným člověkem.

1. Současný stav

1.1 Nezaměstnanost

Nezaměstnanost je považována za sociálně ekonomický jev, který byl v historii a je i v dnešní době jeden z nej sledovaných a nej diskutovaných v průběhu hospodářství (Buchtová, 2002).

Vytlačuje rostoucí počet lidí mimo společenský život a činí z nich klienty sociálního státu se všemi důsledky pro jejich životní standard i existenciální pocity. Definice nezaměstnanosti je založena na tom, že osoba práce schopná je z možnosti pracovat v placeném zaměstnání vyřazena a se svým vyřazením není spokojena a proto hledá nové placené zaměstnání (Mareš, 1994).

Vysoká míra nezaměstnanosti negativně ovlivňuje celkové společenské klima, zhoršuje hospodářskou situaci státu, spokojenost a zdraví lidí (Buchtová, 2002).

V České republice je v současné době nezaměstnaných kolem 450 000 obyvatel (viz graf v příloze č. 1).

1.1.1 Nezaměstnanost z pohledu tržní ekonomiky

Nezaměstnanost je spojená s existencí trhu práce. Jedním důsledkem jsou časné projevy nerovnováhy mezi poptávkou a nabídkou na trhu práce. Masová nezaměstnanost pak představuje nerovnováhu způsobenou takovou změnou v poptávce či nabídce pracovní síly, která vytvoří na trhu práce velkou převahu straně její nabídky (Mareš, 1994).

Můžeme tudíž říci:

- snížením poptávky po práci v důsledku cyklických krizí či v důsledku technologického pokroku (Mareš, 1994);
- zvýšením nabídky na trhu práce i při zachování výše poptávky poní, a dokonce při růstu této poptávky, není-li dostatečně rychlý. Stává se to zejména v důsledku nových početných vstupů na trh práce, například zvýšení účasti žen na trhu práce nebo dospívání silných populačních kohort (Mareš, 1994);

- nepoměrem mezi nabídkou a poptávkou, kdy na jedné straně existuje rozsáhlá nezaměstnanost a na druhé straně volná pracovní místa. Výsledkem totiž je, že tato pracovní místa vyžadují vlastnosti, které nezaměstnaní nemají (Mareš, 1994).

1.1.2 Dělení nezaměstnanosti

Frikční nezaměstnanost vzniká kvůli neustálému pohybu lidí mezi místy či pracovními příležitostmi. Patří sem ti, kteří dobrovolně opustili pracovní místo a hledají jiné, lépe placené zaměstnání. Lidé opouštějí místo i z důvodu stěhování, aby si našli lepší pracovní příležitost v novém bydlišti. Patří sem také ti, kteří hledají své první zaměstnání. Tento typ nezaměstnanosti není závažným problémem, protože po krátké době nezaměstnaní opět nalézají uplatnění (Buchtová, 2002).

Strukturální nezaměstnanost vzniká v důsledku strukturálních změn v ekonomice, kdy se některé odvětví zmenšují a jiná se naopak rozšiřují. Tyto změny tedy způsobují, že poptávka po některých profesích klesá, zároveň ale roste poptávka po jiných profesích. Zmenšující se odvětví propouštějí některé zaměstnance, a ti si mohou nalézt pracovní místo v rozšiřujících se odvětvích. To však vyžaduje, aby se tyto lidé rekvalifikovali (Holman, 2005).

Cyklická nezaměstnanost vznikne, jestliže ekonomiku postihne fáze celkového hospodářského poklesu, jehož průvodním jevem je nezaměstnanost skoro ve všech odvětvích. Lidé, propuštění v jednom odvětví, nemohou nalézt pracovní místa v jiných odvětvích, protože poptávka po práci klesá všude a postihuje téměř všechny profese (Holman, 2005).

Sezónní nezaměstnanost je krátkodobá a zapříčiňují ji výkyvy v nabídce práce spojené s ročními obdobími. Sem patří například služby spojené s turistickým ruchem, zvýšená spotřeba před vánočními svátky apod. Dále ji způsobuje nerovnoměrná produkce v odvětvích, která jsou závislá na počasí. To se týká například stavebnictví nebo zemědělství (Kodymová, Kolářková, 2005).

Skrytá nezaměstnanost je formou nezaměstnanosti, kdy nezaměstnaná osoba nemá zájem hledat si práci a ani se neregistruje na úřadu práce. Velkou část této formy nezaměstnanosti tvoří vdané ženy a mladiství. Jde o osoby, které na hledání práce

rezignovaly, protože unikly do jiného statusu, jako je například mateřství, práce v domácnosti či studium. Dalším důvodem je, že si práci vyhledávají nezákonnými cestami nebo přímo u zaměstnavatelů bez registrace na úřadu práce (Mareš, 1994).

Velký význam na člověka má z hlediska praktického dopadu rozdělení na krátkodobou a dlouhodobou nezaměstnanost. Za dlouhodobou nezaměstnanost je většinou považována nezaměstnanost trvající déle než 6 měsíců (Kodymová, Koláčková, 2005).

Další účelné a potřebné členění rozděluje nezaměstnanost na nedobrovolnou a dobrovolnou. Nedobrovolná nezaměstnanost vzniká, když při určitých mzdách existuje více pracovníků, kteří chtějí pracovat, než existuje pracovních míst. Poptávka po zaměstnání je nižší než celková nabídka. O dobrovolné se hovoří tehdy, když část pracovníků nemá zájem při určitých mzdách pracovat a nebo nechce pracovat vůbec. Důvodem může být, že upřednostňuje volný čas před zaměstnáním, žije z charit a podpor nebo takový životní způsob umožňuje úspory či jen občasný výdělek (Krebs, 2005).

Podle Sirovátka a Řezníčka (1994) je dobrovolná nezaměstnanost výsledkem volby, v níž výhoda volného času, možnost ilegálního příjmu a automaticky poskytované sociální podpory převažují nad nevýhodami spojenými s podřízeným pracovním postavením, špatnými pracovními podmínkami, nízkým finančním ohodnocením, náklady na dopravu, pojištění a ztrátou volného času.

1.1.3 Dlouhodobá nezaměstnanost

Nezaměstnanost znamená pro moderní společnost hlavní problém, zejména je-li dlouhodobá. Jestliže je nezaměstnanost vysoká a dlouhodobá, dochází k plýtvání zdroji a příjmy lidí jsou nízké. Důvodem je období ekonomické deprese, kdy je nezaměstnanost vysoká a ekonomika nevyprodukuje tolik, kolik je schopna (Samuelson, Nordhaus, 1995).

Pokud v období deprese nedochází k oživení ekonomiky, nevytvářejí se nová pracovní místa a nezaměstnaní je nemohou najít, protože pracovních míst je méně než

nezaměstnaných lidí. Dochází také k velkým ztrátám ve konomice, to znamená - méně výrobků, méně úspor, nižší daně a snížení hodnoty lidského kapitálu (Brožová, 2003).

Období dlouhodobé nedobrovolné ztráty práce přináší pro člověka větší škody, ať jsou ztráty ekonomiky zapříčiněné nezaměstnaností jakkoli vysoké. Kvůli dlouhodobé nezaměstnanosti dochází ke zhoršení psychického a fyzického zdraví a finanční problémy ovlivňují rodinný i společenský život (Samuelson, Nordhaus, 1995). K negativním následkům dlouhodobé ztráty zaměstnání pro jedince, se přidávají i zvýšené následky, které pociťuje i společnost. Jsou to vyšší požadavky na státní rozpočet, ve smyslu vyplácení podpor nezaměstnanosti a sociální dávek, zvýšený výskyt sociálněpatologických jevů a společenská nestabilita (Mareš, 1994).

1.1.4 Ekonomicky aktivní obyvatelstvo

Za zaměstnaného považujeme toho, kdo vykonává jakékoliv placené zaměstnání nebo sebezaměstnání. Zaměstnaní jsou také ti, kteří práci mají, ale právě nepracují z důvodu nemoci, dovolené či stávkují (Brožová, 2003).

„Definice nezaměstnanosti podle Mezinárodního úřadu práce v Ženevě považuje za nezaměstnaného jen uchazeče o zaměstnání, tedy občana, který není v pracovním nebo podobném vztahu, nevykonává samostatnou výdělečnou činnost ani se nepřipravuje soustavně na budoucí povolání a požádal osobně nebo písemně o zprostředkování vhodného zaměstnání u úřadu práce umístě svého trvalého bydliště (Kodymová, Kolářková, 2005).“

Ti, kdo jsou buď zaměstnaní, nebo nezaměstnaní hledající si novou práci, patří mezi ekonomicky aktivní obyvatelstvo. Občané, kteří studují, jsou v domácnosti, v důchodu a dále nezaměstnaní nehledající zaměstnání nepatří mezi ekonomicky aktivní obyvatelstvo (Samuelson, Nordhaus, 1995).

Na nezaměstnaného člověka jsou kladeny požadavky institucionálního i osobního charakteru. Pokud by je neplnil, hrozí mu sankce, ať už v podobě ztráty podpory nezaměstnanosti nebo odsuzující postoje společnosti. Nezaměstnaný, který si nehledá práci nemá proto mluvu, je většinou obviňován z pasivity a rezignace. Protoněk kteří nezaměstnaní povinnosti vyplývající ze své role na oko plní, i když to pro ně nemá

reálný význam. Nevěří, že vůbec mají šanci pracovní místo nalézt (Kodymová, Kolářková, 2005).

1.1.5 Rizikové skupiny na trhu práce

Nezaměstnanost neohrožuje všechny lidi stejně. Riziko nezaměstnanosti ovlivňuje zejména vzdělání, věk, pohlaví, zdravotní stav a příslušnost k určité sociální skupině (Vágnerová, 2004).

Ztrátou zaměstnání bývají více ohroženi lidé s nedostatečnou kvalifikací a nízkým vzděláním. Lidé s nízkou úrovní vzdělání, ve srovnání s kvalifikovanými pracovníky, také hůře zvládají zátěž dlouhodobé nezaměstnanosti. V současnosti však už ani vyšší vzdělání nemusí být zárukou jistoty pracovního uplatnění (Vágnerová, 2004).

Rizikovou skupinou jsou lidé do 30 let. Patří sem většinou absolventi středních a vysokých škol, kteří se ucházejí o své první zaměstnání. Jsou v konkurenci s ostatními uchazeči velmi znevýhodněni, neboť nemají praktické zkušenosti, základní pracovní návyky a určité pracovní kontakty umožňující lepší orientaci na trhu práce. Prodlužování nezaměstnanosti u těchto mladých lidí má negativní důsledky jak pro ně, tak i pro společnost (Buchtová, 2002).

Lidé starší 50 let jsou považováni za méně perspektivní zaměstnávance. Příčinou vyššího rizika ztráty práce může být změna poptávky po určité kvalifikaci, chybějící aktuálně potřebné znalosti a dovednosti, obava z omezené výkonnosti, horší přizpůsobivost novým požadavkům nebo zvýšená nemocnost těchto zaměstnanců. Tato věková skupina prožívá ztrátu zaměstnání jako závažnou stresovou situaci. Obtížnější pro ně je zvládnutí této zátěže, která je spojena s různými negativními faktory souvisejícími s nástátním (Vágnerová, 2004).

Riziko nezaměstnanosti ovlivňuje i pohlaví. Co se týká žen, je riziko ztráty zaměstnání vyšší než u mužů. Ženy bývají dříve propouštěny, jestliže nemají dobrou profesní kvalifikaci, a je pro ně těžší najít novou práci (Vágnerová, 2004). Současná praxe v našich podmínkách ukazuje na trend, že ženy jsou dlouhodobě odkázány na péči o děti, protože předškolní péče u nás není dostatečně podporována. Toto vede k postupné ztrátě kvalifikace a obtížnému návratu do zaměstnání (Hubinková, 2005).

Dalším úvodem je, že zaměstnavatelé upřednostňují mužskou pracovní sílu pro její větší mobilitu a nezátíženost starostmi a domácími povinnostmi (Buchtová, 2002).

Sociální kategorie může také zapříčinit ztrátu zaměstnání. Toto riziko je zvýšené u lidí z nejnižší sociální vrstvy, upříslušníků různých minorit a přistěhovalců (Vágnerová, 2004).

Především Romové trpí dlouhodobou nezaměstnaností. Může za to jejich nízké vzdělání. Velmi špatně si hledají pracovní místa, protože poptávka po nekvalifikované práci je malá. Velký vliv má i chybný systém sociálních dávek, který zvýhodňuje romské rodiny, tudíž přijmout zaměstnání pro ně znamená pracovat zadarmo nebo dokonce trátit. Objevuje se zde diskriminace Romů. Zaměstnavatel je odmítne, místo toho, aby jim dal šanci je zaměstnat. Pro některé z Romů je tato situace začarovaným kruhem. Nezaměstnaní Romové proto volí jiné způsoby obživy (Říčan, 1998).

Pro řešení opatření státu jsou na pracovním trhu také výrazně znevýhodněny osoby se změněnou pracovní schopností v důsledku nemoci či zdravotního postižení. Příčinou jejich znevýhodnění může být neschopnost stačit požadovanému tempu a nárokům na produktivitu práce. Někdy se může stát, že jsou snadněji propuštěni i lidé s určitým politickým nebo náboženským přesvědčením (Vágnerová, 2004).

1.2 Práce jako smysl života člověka

Práce zastává významné postavení v životě člověka. Je důležitou podmínkou důstojné existence člověka, poskytuje mu nejen materiální prospěch, ale současně mu přináší pocit sebeuplatnění a společenskou užitečnost (Buchtová, 2002).

Všeobecná deklarace lidských práv Spojených národů z 10. 12. 1948 v článku 23, odstavec 1 říká: „Každý má právo na práci, na svobodnou volbu zaměstnání, na spravedlivé a uspokojivé pracovní podmínky a na ochranu proti nezaměstnanosti“ (MZV, 2009).“

Práce je charakterizována jako cílevědomá činnost člověka, která vede k vytváření materiálních a duchovních hodnot. Hraje proto v životě každého člověka významnou roli. Většinou se však práce stává významnější v situacích, když člověk o pracovní uplatnění přemýšlí. Jedná se o situaci, kdy člověk aktivně hledá řešení, jak se uplatnit, ať už v práci nebo v jiných oblastech života.

nezastupitelného v životě ztrácí. Přichází o práci jako o způsob uspokojení ztvůrnění činnosti a o základní zdroj materiálního zabezpečení svého i rodinného života. Práce je také výrazem sociálního postavení a osobní identity, umožňuje člověku být v sociálním kontaktu s lidmi, vytváří okruh individuální sebereflexe a sebehodnocení člověka. Zaměstnání je místem, kde vedeme rozhovory, setkáváme se s jinými lidmi a vytváříme si přátelské vztahy. Představuje také hlavní jednotku časové struktury dne a života vůbec. Práce je nenahraditelnou částí plnohodnotného lidského života (Sekot, 2006).

Co se týče životní dráhy jedince, práce stanovuje začátek i konec ekonomické aktivity. Práci učíme svéděti, které teprve vychováváme, platným hodnotám. Dáváme jim možnost totožnosti, takže jsme tímto pro ně vzorem k napodobení. Děti v současné době nemají možnost tak často vidět, jak jejich rodiče pracují, alespoluprožívají jejich pracovní úspěchy i neúspěchy (Buchtová, 2002).

1.3 Ztráta práce

Většina lidí nepovažuje práci za nutný životní úkol, se kterým je potřeba se spokojit, ale pracuje s určitou samozřejmostí, která jim dává radost a uspokojení. Skutečnou cenu práce člověk poznává, až když o ni přijde. Nedobrovolná ztráta práce má pro člověka mnohdy negativní sociální, psychologické, ale i zdravotní důsledky. Mizí finanční odměna jako hlavní zdroj uspokojování životních potřeb, objevuje se osobní i rodinná finanční nejistota, rozpadá se časové rozvržení pracovního dne. Člověk přestává získávat a udržovat pracovní návyky a dovednosti. Dlouhodobější ztrátou práce mizí smysl života, dochází ke snižování sociálních kontaktů s přáteli a kolegy ze zaměstnání. Vytrácejí se činnosti, které představovaly pravidelnou součást denního rytmu člověka (Buchtová, 2002).

Jestliže se člověk ocitne delší dobu bez zaměstnání, přichází o pojítko s realitou a zmocní se ho nejistota a strach z budoucnosti, později nastanou pochybnosti o svých schopnostech (Buchtová, 2002).

Zvyšující se strachování a obavy z budoucnosti jsou doprovázeny i změnami psychického zdraví, které mohou směřovat k psychosomatickým potížím. Hlavně

dlouhodobá nezaměstnanost odtrhává lidi od reality a ztrácí práci v společnosti, která jí přičítá takový význam, znamená pro člověka životní selhání (Sekot, 2006).

Podle Harrisonova klasického modelu reakcí na ztrátu práce nastává na začátku u člověka fáze šoku. Člověk odmítá uvěřit faktu nezaměstnanosti, ale postupně tuto skutečnost začne akceptovat. Poté nastupuje fáze optimismu, kdy nezaměstnaný aktivně hledá nové zaměstnání. Je velmi zaneprázdněný, činorodý a má velké naděje. Pak přichází na řadu fáze pesimismu, při které naděje nezaměstnaného mizí, jeho aktivita klesá a docházejí finanční prostředky. Oslabuje se úsilí hledat novou práci. Nakonec nastane fáze fatalismu, kdy nezaměstnaný rezignuje, začíná akceptovat status nezaměstnaného a jeho úsilí o nalezení práce ustává (Hála, 2005).

1.4 Vliv nezaměstnanosti na jedince

Nezaměstnanost má velký vliv jak na společenský život, tak na život nezaměstnaných jedinců. Nejedná se jen o snížení jejich životní úrovně, ale také o značné důsledky nezaměstnanosti pro jejich každodenní život, sociální vztahy, hodnoty a rodinu.

Nezaměstnanost může u člověka způsobovat deprivaci. Ta je popisována jako fyziologický, psychologický a sociální důsledek nechtěné ztráty práce, projevující se depresí. Tato deprese z nezaměstnanosti je tím hlubší, čím více se jedinec v ní kvůli své nezaměstnanosti, čím méně může ovlivnit svoji situaci, čím menší jsou jeho naděje na nové zaměstnání, čím horší je jeho ekonomická situace, čím méně si dovede vytvořit realistické plány do budoucna, čím má méně osobních zkušeností o vlivňování svých záležitostí a čím má méně podporu rodiny a nejbližšího sociálního zázemí (Beleloucký, 2000).

Nezaměstnanost zapříčiňuje změny ve vnímání času člověka. Nezaměstnanému ubíhá čas mnohem pomaleji než v zaměstnání. Dny se vlečou, nemají žádnou strukturu a prožití dob nezaměstnaný neodlišuje všední dny od víkendů. Pro nezaměstnaného člověka přetává být čas úležitý a dochází ke ztrátě smyslu pro čas (Mareš, 1994).

Důsledkem nadbytku nestrukturovaného času je nuda. Nezaměstnaný tráví svůj volný čas v posteli nebo pasivním sledováním televizních programů. Tito jedinci jsou

navenek pasivní, mají snižené sebevědomí a v porovnání s ostatními jsou méně schopni učít se (Beleloucký, 2000).

Čím smysluplněji je volný čas využíván, tím menší je psychická zátěž během nezaměstnanosti a tím udržitelnější je nadějná životní perspektiva. Pokud se lidé se ztrátou zaměstnání stanou méně aktivními, a tím už vlivem finančních možností nebo chybějících sociálních kontaktů, jsou důsledky nezaměstnanost zvláště tíživé (Buchtová, 2002).

Zaměstnání je pro člověka vždy zdrojem kontaktů s lidmi, o které spolu se ztrátou zaměstnání přichází. Vztahy s bývalými spolupracovníky bývají udržovány jen zřídka, protože obě strany nemají již mnoho společného. A dále proto, že pro nezaměstnaného může být kontakt s nimi nepřijemný, ponižující, připomíná mu, že na společenském žebříčku klesl. Smírou úzkosti u dlouhodobě nezaměstnaného člověka je spojena také větší uzavřenost do sebe a těžší navazování vztahů s druhými lidmi (Kodymová, Koláčková, 2005).

Bývá omezen i styk s přáteli. Nezaměstnaný se za svoji nezaměstnanost stydí a nepřeje si vzpomínat s přáteli na období, kdy se mu dařilo lépe. Nejsou ani finanční prostředky k tomu, aby držel se známými krokem při volno časových aktivitách. Z těchto důvodů nezaměstnaný člověk trpí pocitem vyřazenosti ze společnosti a pocitem nedostatečného zařazení se (Beleloucký, 2000).

Kvůli nezaměstnanosti už nezaměstnaná osoba ztratí svůj sociální status. Sociální status je definován jako sociální prestiž, kterou má určitá skupina vůči ostatním členům společnosti. Tato prestiž je spojena s charakteristickým způsobem života, který se od určité skupiny očekává. Status může mít pozitivní privilegia, ale i negativní (Giddens, 1999).

Ztráta statusu člověka spojená se ztrátou zaměstnání znamená přijmout nový status, status nezaměstnaného. Status nezaměstnaného vnímá veřejnost jako podřadný, protože není schopen nadále udržovat svou dosavadní společenskou pozici a ani ji ve veřejnosti nepotvrzuje o čekávaným životním standardem. Někteří nezaměstnaní se proto snaží co nejdéle udržet alespoň některé viditelné znaky dosavadního způsobu života, například konzumního standardu. Snaží se většinou nezůstat bez auta, pravidelně obměňovat

oblečení, zejména pokud se to týká šatstva dětí. Udržování určitých úrovní špotřeby pro děti je v rodinách nezaměstnaných nejvyšší prioritou, protože to umožňuje udržovat určitě sebevedomí dětí v rodině (Mareš, 1994).

Problém nezaměstnanosti souvisí s otázkou občanských práv a participace na životě společnosti. Znamená to vyřazení člověka z profesionálního společenství, přisouzení nevýhodného sociálního statusu majícího charakter stigmatu. Dále to může být vyloučení z aktivní účasti v odborech a zplněného občanství. Ztráta zaměstnání je většinou brána, jak nezaměstnanými, tak i společností, jako určitá exkomunikace. Je to stejné jako být negramotný, neschopný, ponížený. Většina nezaměstnaných cítí, že jejich život ztratil strukturu a účel. Získat zaměstnání pro ně znamená začít opět žít (Mareš, 1994).

Nezaměstnanost je interpretována jako viditelné znamení osobního selhání. Selhání naplnit společenská očekávání, být schopný začlenit se do společnosti a být jejím plnoprávným členem. Vyřazuje člověka z účasti na společenském životě a aktivitách, tedy významným způsobem snižuje míru účasti na něm (Brožová, 2003).

Vysoké procento nezaměstnanosti má negativní vliv nejen na jednotlivce, ale i na celou společnost. V takto postižené společnosti se objevuje zvýšený výskyt sociálně patologických jevů. Projevuje se zvýšenou konzumací alkoholu, nikotinu a drog, vyšší nemocností a rostoucí špotřebou léků, vyšším výskytem sebevražedných pokusů. Dalšími jevy vysoké nezaměstnanosti jsou zvýšená míra kriminality a násilí, rasové a etnické meziskupinové konflikty (Buchtová, 2002).

Rostoucí riziko, že si člověk dlouhodobě bez práce zvykne a rovine zaměstnaného a na podporu, kterou dostávají bez nutnosti vynaložit jakékoli úsilí. Za těchto skutečností nejsou motivováni k hledání nového zaměstnání. Nezaměstnaný si zvykne na nic nedělání, což nakonec znamená konec všech praktických řešení. Velké množství času, nuda, nedostatek aktivit a povinností a i stav bez naděje dané sociálním vyloučením přispívá k rozvoji nežádoucích forem chování. Kvůli nežádoucímu způsobu života v době dlouhodobé ztráty zaměstnání, se snižují schopnosti adaptace na život, jež hlavní částí jsou povinnosti (Vágnerová, 2007).

Ze strany nezaměstnaných se také může projevat odpor a neuznávání společenských hodnot a autorit, odmítání principů občanské společnosti, pasivita na sociální, společenské a politické participaci. Objevuje se krize sociálních institucí, krize rodiny, atd. (Brožová, 2003).

Nezaměstnanost velmi ovlivňuje psychické zdraví člověka. Tyto psychologické důsledky se zhoršují s dobou trvání ztráty zaměstnání a tím i s vyčerpáním peněžních zdrojů. V současnosti se mezi nejzávažnější psychologické důsledky řadí pokles sebedůvěry jedince, snížené sebevědomí a pokles důvěry ostatním lidem. Dále se objevují pocity deprese, které mohou v nejhorším případě vyústit k pokusům o sebevraždu. Rostou pocity smutku a sociální izolace, objevuje se ztráta schopnosti řídit svůj čas. Nezaměstnaný člověk je úzkostlivý, nervózní a může trpět i poruchami spánku. Nezaměstnanost může zhoršit průběh již existujících psychických poruch (Farková, 2009).

Ztráta práce může způsobit také zhoršení fyzického zdraví. Vliv nezaměstnanosti na fyzické zdraví člověka se zkoumal již ve 30. letech. V současné době nezaměstnaný člověk trpí nejčastěji stresem, slabší imunitou a kardiovaskulárními chorobami (Mareš, 1994).

U mužů a žen, kteří mají zdravotní problémy již před ztrátou zaměstnání, dochází kvůli nezaměstnanosti ke zhoršení jejich zdravotního stavu. Dochází například ke zvýšení vysokého krevního tlaku, zhoršení onemocnění srdce, žaludečních potíží a bolestí zad (Buchtová, 2000).

1.5 Možnost pomoci nezaměstnaným

Pomoc nezaměstnaným můžeme rozdělit do dvou okruhů. První okruh pomáhá nezaměstnaným získat nová pracovní místa, další okruh je zaměřen na řešení problémů, které se v důsledku nezaměstnanosti objevily. Jedná se o zdravotní problémy, psychické potíže, sociálně patologické jevy, ekonomické potíže a také problémy v rodině, které mohou způsobit její ohrožení či rozpad. (Vágnerová, 2004).

1.5.1 Úřad práce

Úřad práce jsou orgány státní správy, které poskytují služby zaměstnanosti v daném území. Úřad práce zajišťují aktualizovaný přehled osob nabízející práci, přehled volných pracovních míst a vývoje na pracovním trhu daného území. Nabízejí poradenství v právních, ekonomických, sociálních, psychologických otázkách týkající se pracovního uplatnění a rekvalifikace. Na základě evidence uchazečů o zaměstnání a evidence volných pracovních míst poskytují prostředkování práce (Krebs, 2005).

Úřad práce jsou zaměřené na aktivní a pasivní politiku zaměstnanosti. Aktivní politika zaměstnanosti představuje souhrn opatření směřujících k zajištění maximálně možné úrovně zaměstnanosti. Nástroje, kterými je aktivní politika zaměstnanosti uskutečňována jsou rekvalifikace, společensky uznaná pracovní místa, veřejně prospěšné práce, investiční pobídky, příspěvek na zapracování, příspěvek při přechodu na nový podnikatelský program. Do opatření aktivní politiky zaměstnanosti se řadí také poradenství, podpora zaměstnávání osob se zdravotním postižením a cílené programy řešení zaměstnanosti (Zákon č. 435/2004 Sb.).

Pasivní politika zaměstnanosti zahrnuje vyplácení podpor v nezaměstnanosti a při rekvalifikaci. Podpora v nezaměstnanosti poskytuje nezaměstnanému náhradu jeho pracovního příjmu a navíc ho motivují k novému a včasnému uplatnění na trhu práce (Krebs, 2005). Poskytuje se na žádost fyzické osob, která je ve evidenci uchazečů o zaměstnání na úřadu práce. Jestliže uchazeč o zaměstnání doloží úřadu práce, že získal v posledních třech letech zaměstnání nebo jinou výdělečnou činnost, dobu důchodového pojištění v délce nejméně 12 měsíců, má nárok na podporu v nezaměstnanosti (Bičáková, 2009a).

Nárok na podporu při rekvalifikaci má každý uchazeč o zaměstnání, který se účastní rekvalifikace zajišťované úřadem práce. Podpora při rekvalifikaci je poskytována po celou dobu rekvalifikace ve výši 60% průměrného měsíčního čistého výdělku nebo vyměřovacího základu (Bičáková, 2009b).

1.5.2 Sociální služby

Mezi cíle sociální práce se nezaměstnanými patří zmírnění jejich sociálního vyloučení, ke kterému dochází v oblasti ekonomické, sociální a psychologické. Služby sociální práce se zaměřují na dvě hlavní funkce. Za prvé jsou nutné pro zvládnutí důsledků nezaměstnanosti - materiální, psychické a sociální deprivace dlouhodobě nezaměstnaných lidí a jejich rodin. Za druhé jsou sociální služby důležité jako pomoc při návratu na trh práce. Pomáhají nezaměstnaným s jejich nízkou kvalitací, malou sebedůvěrou, nízkou motivací hledání práce a diskriminací ze strany zaměstnavatelů. Komplex sociálních služeb zahrnuje sociální práci v lokalitách, které spočívají ve vyhledávání dlouhodobě nezaměstnaných osob. Dále je motivují a snaží se je vtáhnout do projektů a aktivit. Zaměřují se také na základní i navazující poradenství v oblasti veřejných služeb nezaměstnanosti a připravují člověka pro zaměstnání prostřednictvím orientace na trhu práce, pracovního výcviku a výcviku v sociálních a komunikačních dovednostech (Kodymová, Kolářková, 2005).

1.5.3 Psychoterapeutická péče

Psychoterapeutická péče může použít metod individuální i skupinové práce se nezaměstnanými lidmi. Zaměřuje se na zvyšování sebedůvěry, osobní iniciativy a na změnu přístupu k práci a zaměstnání. Důležité je zde i rozvíjení užitečných strategií chování při řešení své situace (Vágnerová, 2004).

1.6 Rodina

Rodina je považována za soubor lidí, kteří jsou spojeni krví, manželstvím nebo adoptí a sdílí základní zodpovědnost za reprodukci a péči o členy společnosti. V naší kulturní oblasti je většinou chápána jako nukleární rodina ve smyslu manželského páru a jejich dětí (Sekot, 2006).

Rodina oddávných dob zejména existuje proto, aby lidé mohli řádně pečovat své děti. Splňuje biologicko-reprodukční funkci. Kromě toho, že je rodina biologicky důležitá pro udržení lidstva, představuje také základní jednotku každé lidské společnosti. Nejen že reprodukuje člověka, ale také mu především zprostředkuje

vrůstání do jeho kultury a společnosti. Rodina propojuje generace a vytváří tak mezi nimi kontinuitu a vzájemnou podporu (Matoušek, 1997).

Rodina je pro dítě prvním a velmi závazným modelem společnosti, s jakým se setkává. Předem určuje osobní vývoj dítěte a jeho vztahy k jiným skupinám lidí. Rodiče zaměřují dítě na určité hodnoty, vystavují ho určitým konfliktům, poskytují mu podporu. Rodina zahrnuje to nejpodstatnější, co dítě potřebuje: sociální dovednosti, bez kterých se v životě neobejde. Jedná se tedy o socializační funkci rodiny (Matoušek, 1997).

Mezi další funkce rodiny patří emocionální funkce. Za nezastupitelnou podmínku zdravého duševního i tělesného vývoje dítěte je v současnosti považována trvalá přítomnost citově angažovaných rodičů. Další podmínkou je bezpečí domova, které představuje stabilní a chráněné prostředí. Obě tyto podmínky může dítětem poskytnout pouze rodina a to nenahraditelně. Veskutěčnost existuje žádný typ společnosti, který by nepovažoval rodinu jako svůj základní článek (Matoušek, 1997).

Rodina by měla plnit i ekonomicko-zabezpečovací funkci. Jejím smyslem je, aby zabezpečila potřebné podmínky života dítěte. To se ovšem nevztahuje jen na dítě v rodině, ale i na její všechny členy. Netýká se pouze materiální oblasti, ale i duchovní a sociální. Má poskytovat všem jejím členům životní jistoty v nejširším slova smyslu (Dunovský, 1989).

Rodina má mimo to také společné hospodářství. V době, kdy se žena stará o malé děti, zprostředkovává obživu rodiny muž. Když jsou děti větší, tak se na zajišťování prostředků podílí i muž i žena. Jejich role jsou přitom považovány jako rozdílné. Každý typ společnosti rozděluje určitý typ dělby práce mezi muže a ženy (Matoušek, 1997).

Prostředky obživy jsou v rodině rozdělovány tak, aby ti, kteří je opatřit nemohou, z nich měli také prospěch. V tradičních společnostech funguje v rodinách ekonomická solidarita. V moderní společnosti rodiny očekávají, že se na nákladech spojených se zaopatřováním dětí, nemocných a starých lidí částečně podílí stát (Matoušek, 1997).

1.6.1 Role muže a ženy v rodině

Muž má lepší předpoklady k tomu, aby ochraňoval rodinu proti vnějšímu nebezpečí a byl jejím živitelem. Žena je však lépe vybavena na to, aby pečovala o děti, věnovala pozornost domácnosti a vnitřním záležitostem rodiny. V moderní postindustriální společnosti dochází ke sblížení a prolínání mužské a ženské role, což vede ke zvýšeným nárokům, pro něž nemají muži a ženy ideální dispozice. Od mužů se čeká větší zájem o rodinu, větší účast v péči o děti a podíl na domácích pracích. Od žen se v oblasti veřejné požaduje sebeprosazení, výkonnost, odolnost vůči stresu a nezávislost. Rozdíly ve vrozených mužských a ženských schopnostech je lepší vydvíhat než potlačovat, a to jak v rodinném životě, tak ve společenském. Zvláště v moderní rodině, která je citlivější než společnost. Jakmile vnímá někdo závažně hluboce prosazovat požadavky společnosti, může v rodině rozdělit (Matoušek, 1997).

1.7 Rodina a zaměstnání

Dnešní česká rodina je rodinou zaměstnané ženy. Zaměstnání ženy je pro mnoho rodin ekonomickou nutností. Málokterá rodina by pro toto v současné době vystačila jen s jedním příjmem (Matoušek, 1997).

1.7.1 Životní úroveň rodiny

Životní úroveň je považována za důležitý faktor vztahu rodiny a zaměstnání v české společnosti. Patří mezi hlavní a nejproblematictější témata související s transformací společnosti, která se přímo týká života všech rodin, včetně jejich členů. Životní úroveň rodin přímo vytváří životní strategie spojené práce a rodinné odpovědnosti všech jejích členů, které se musejí sladit v jedné společně hospodařící a vzájemně se podporující celek (Křížková, 2002).

Podle Křížkové (2002) je nutnost dvou příjmů, hlavně v úplných rodinách s dětmi, nejvýznamnějším znakem životní úrovně domácností v České republice. Životní standard rodiny neovlivňuje pouze její výdaje, ale významným činitelem je i regionální umístění a velikost obce nebo města. Tyto jednotlivé oblasti se od sebe odlišují sociálními podmínkami, podmínkami na trhu práce, mírou nezaměstnanosti a

dostupností některých služeb. Záleží hlavně také na složení domácnosti, tzn. počtu ekonomicky aktivních členů vdané rodiny a na počtu nezaopatřených dětí, který se kvůlirodinnémucyklu mění.

1.7.2 Participace muže a ženy na trhu práce

Spolužitelství obou partnerů je v české rodině silně vžitá, a to nejen z existenčních důvodů domácnosti, ale kvůli potřebě žen uplatnit se na pracovním trhu a být alespoň zčásti závislá na příjmu manžela (Křížková, 2002).

Žena je unášená protipřířazením aběžnýminárokyvpráciavdomácnosti. Muž zastupuje roli živitele, je ve svém zaměstnání více angažován než žena, je v práci více zodpovědný, má v průměru větší počet podřízených, má za svou práci vyšší plat než žena a je vní spokojenější. Od ženy očekává, že bude mít pro jeho pracovní zaujatost porozumění a bude ho podporovat. Žena chce od muže kromě pomoci v domácnosti a hmotného zabezpečení rodiny hlavně vyjádření lásky a pochopení (Matoušek, 1997).

Ženy v České republice vnímají rodinu i zaměstnání jako vzájemně provázaný celek svých odpovědností a povinností a svůj život považují za šťastný, jestliže zvládají obě. Avšak oblast odpovědnosti ženy za rodinu je společností vnímána jako překážka jejího plného pracovního nasazení a naopak rozvoj pracovní kariéry ženy jako překážka věnování se plně rodině. Z toho tedy odvozuje žena s rodinou na trhu práce považována za nejistotu a neperspektivní pracovní sílu (Křížková, 2002).

Vzhledem k tomu, že většinou pečují o malé děti dlouhodobě přerušují svou pracovní kariéru ženy, jsou to zrovna ony, kdo je kvůli rodičovství vystaven zvýšeným problémům na pracovním trhu a tím spojené větší nezaměstnanosti (MPSV, 2005).

Specifické míry nezaměstnanosti se také liší v závislosti na rodinném stavu ženy. Nejvíce jsou nezaměstnanosti ohroženy rodiny samoživitelů a s dětmi. Důvodem je, že samotná matka dlouhodobě pečují o dítě bez partnera, který by jí mohl pomoci, jak se přidělit, tak finančně (Sirovátka, Mareš, 2009).

1.7.3 Harmonizace práce a rodiny

V České republice hraje slučitelnost rodičovské a profesní role v problematice fungování rodin jednu z důležitých rolí. Avšak nastavené podmínky v ČR stěžují optimální slučitelnosti těchto rolí (MPSV, 2005).

Snahu o harmonizaci vztahu mezi zaměstnáním a rodinou rozvíjejí individuální i rovněž jedinci a rodiny. Vrovině institucionální je tato snaha vyvíjena ze strany sociálního státu, a dále pak v podnikatelském prostředí a na trhu práce zaměstnavateli (Mareš, 2006).

Podpora harmonizace rodiny a zaměstnání ve společnosti se uskutečňuje v rámci několika „odvětvových“ politik a nemůže být realizovatelná bez jejich propojenosti. Stěžejní roli má v této problematice hlavně rodinná politika a politika zaměstnanosti. Důležitou úlohu má sociální politika, politika rovných příležitostí a vzdělávací politika (Ettlerová, 2006).

Rodinná politika by měla být tvořena díky veřejnému zájmu a podporou rodiny ve chvílích strukturálního znevýhodnění rodinného života. Rodinnou politikou lze vymezit jako souhrn činností a opatření státu, tedy orgánů ve veřejné moci, jejichž cílem je uznávat a podporovat výkony rodinných funkcí ve společnosti. Můžeme ji tedy považovat za komplexní systém podpory rodin, která není zaměřena na upřesnění jedné z funkcí rodiny, ale slouží k upevnění schopnosti rodiny plnit všechny své přirozené funkce a dále je rozvíjet. Institucionální podpora zdravé funkční rodiny a podpora zakládání rodin představují dlouhodobý celospolečenský cíl rodinné politiky (MPSV, 2004).

K dalším důležitým cílům rodinné politiky patří zmírňování rostoucích nákladů rodin, posilování vážnosti rodin a manželství ve společnosti, ochrana a zlepšování podmínek života pro ideální rozvoj dítěte. Sleduje se zde i spojitost rodinné funkce a zaměstnání, kde existuje prostor pro aktivity zaměstnavatelů, kteří mohou například flexibilitou pracovního času podporovat rodiče a napomáhat tak efektivnějšímu a užitečnějšímu souladu rodičovskéhoposlání a jejich pracovních aktivit (Krebs, 2005).

V rámci rodinné politiky stát nabízí souhrn nástrojů, které vytvářejí podmínky pro sladování rodinných a pracovních povinností. Mají za úkol zajistit možnost výdělečné aktivity rodičů dětí, které potřebují celodenní dohled dospělé osoby. Dále umožňují

přizpůsobovat zaměstnání m ěnícím se potřebám rodiny jednotlivce. Jedná se o pé ěči o malé děti, výchovu dospívajících dětí, pé ě o další ěleny rodiny atd. Dále m ůžerodi ěči umožnit p řerušení výd ělečné aktivity zd ůvodu pé ěe o malé děti v ětně návratu na trh práce podle potřeb a podm ěn ů rodi ěů. Pat ři semifinan ění podpora o státu, kdy rodi ěm musí upřednostnit pé ěi o rodinu a pracovní p řijmy se proto stávají nedostate ěnými (Ettlerová, 2006).

Politika zaměstnanosti se zam ěřuje na odstran ěování nebo zm ěřování nevýhodného postavení n ěkterých skupin na trhu práce, unichž jsou nevýhody zp ůsobeny p římou nebo nep římou zázavky v ůči rodin ě. Jedná se hlavn ě o matky, pop ři pad ě otce, kte ři pe ěují o malé děti. Týká se to také probl ěmu návratu na trh práce p ōrodi ěovské nebo mate řské dovolené. Dopady dvojího zatížení žen, eventuáln ě muž ů, je potřeba snižovat nejen zm ěnami na pracovištích, ale i v domácnostech, nap ři klad v ětší participaci v domácnosti druhého partnera. P řekážkou je i nerovné odm ěňování za práci podle pohlaví, které ovlivňují chování muž ů i žen (Ettlerová, 2006).

Vzdělávací politika napomáhá ke zlepšování postavení žen, pop ři pad ě muž ů, na trhu práce. Je zam ěřena na p řechod z profesní p řípravy do zaměstnání a dále na celoživotní vzdělávání, p ředevším prost řednictvím rekvalifikací a specializa ěního vzd ělávání, eventuáln ě podporou neformálního vzd ělávání (Ettlerová, 2006).

Politika rovných p řležitostí prost řednictvím gender mainstreamingu prolíná a konkretizuje ostatní politiky. Politika rovných p řležitostí pro muže a ženy je p ředevším zam ěřena na oblasti, které nejsou politikami ěi právními p ředpisy v potřebné mí ře pokryty (Ettlerová, 2006). Usiluje se zde o dosažení rovnosti muž ů a žen v jejich osobním i pracovním zapojení. Toto má konkrétní vli v i na snížení nezam ěstnanosti nap ři klad matek smalými dětmi. Starost o dítě m ůže být díky této politice rozložena tak, aby se mohli dále v ěnovat své práci. P řesněji jde o ochotu zaměstnavatel ů nabízet kratší pracovní úvazky, flexibilní pracovní dobu nebo vytvá řet zázemí pro děti zaměstnance v p řub ěhujehopracovní doby (Kodymová, Kolá ěková, 2005).

Vytvoření rovných p řležitostí pro muže a ženy je uskute ěňováno hlavn ě zákonným zákazem diskriminace, bohužel žádn ě zákony však nez ajistí skute ěné prosazení v praxi.

Jde zejména o neodůvodněné rozdíly v dostupnosti práce, v odměňování mužů a žen či o nízké zastoupení žen ve vyšších funkcích (Kodymová, Kolářková, 2005).

Míra spokojenosti zaměstnanců při hodnocení různých způsobů, kterými je v zaměstnání usnadňováno plnění jejich rodinných povinností, souvisí pochopitelně s tím, vychází-li zaměstnavatel vstřícně s rodiči v oblasti sladění obou rolí - zaměstnanec a rodič (Ettlerová, 2006).

Existují tři hlavní kategorie služeb práce a rodiny, které zaměstnavatelé mohou poskytovat. V první kategorii je nabízeno uvolnění z práce z rodinných důvodů. Sem patří naléhavá dovolená, prodloužená mateřská či rodičovská dovolená a přerušování kariéry. Ve druhé kategorii zaměstnavatelé nabízejí změny v pracovním režimu z rodinných důvodů, především flexibilní formy zaměstnávání všeho druhu. Můžeme sem zařadit zkrácený pracovní týden, pružnou pracovní dobu, sdílení pracovního místa, práci na částečný úvazek a práci z domova. Ve třetí kategorii zaměstnavatelé poskytují praktickou pomoc při zvládnutí rodičovské zodpovědnosti. Například školka umístěná v pracovním místě nebo finanční příspěvek na náklady spojené s péčí o děti (Crompton, 2006).

Flexibilní formy zaměstnávání ve prospěch své rodiny využívají více ženy než muži. Důvodem může být, že ženy jsou více zaměstnány naplně v oblasti zaměstnání, jsou méně spokojené než muži (Crompton, 2006).

V poslední době některé firmy přistupují při službě rodičovských a pracovních rolí zaměstnanců kladně a dokonce se objevuje názor, že právě harmonie jejich rodinného života může být podmínkou krátkodobé efektivity jejich práce. Avšak v mnoha firmách je tomu naopak. Považují podporu harmonizace mezi rodinou a prací spíše za neplatové sociální výhody zaměstnanců, vynucované poměry na trhu práce či zákony (Mareš, 2006).

1.8 Nezaměstnanost a rodina

Důsledky nezaměstnanosti se nedotýkají jen těch, kdo p řišli o svá zaměstnání. Ve skutečnosti nezaměstnanost zasahuje mnohem větší počet lidí, především rodinu i širší okruh příbuzných (Mareš, 1994).

Nezaměstnanost ovlivňuje rodinu nejen prostřednictvím finančních těžkostí, ale také prostřednictvím krize v rodině, narušení denních rodinných zvyklostí, změn ve vztazích mezi členy rodiny a sociální izolace rodiny v nezaměstnanosti. Z důvodu ztráty práce se mění postavení nezaměstnaného jedince v rodině, ztrácí svůj status a autoritu, které jsou odvozené ze zaměstnání a z jeho příspěvku k finančnímu zabezpečení rodiny. Dochází ke změnám v rozdělení domácích prací. To vše vede k vynucené změně životního způsobu rodiny (Mareš, 1994). Podle Kodymové a Kolářkové (2005) znamená nová situace pro rodinu nezaměstnaného také stres a zátež, s nimiž se musejí stěratávat. To může způsobit vážnou rodinnou krizi, v nejhorším případě rozpad rodiny.

1.8.1 Ztráta statusu v rodině

Ztráta statusu nezaměstnaného člověka, která je pro něj stejně tak nesnadným důsledkem nezaměstnanosti jako jiné její důsledky, zasahuje i do rodinného systému. A to v tom smyslu, že nezaměstnaný člen ztratí status v rámci rodiny, což je pro každého člověka nesmírně bolestivé (Mareš, 1994). V rodinách orientovaných na tradici, jejichž hlavní představou je, že muž má živit rodinu, může například otec se ztrátou práce přijít o svou dominantní roli, autoritu i status v rodině. Tuto úlohu pak přebere jiný člen (Kodymová, Kolářková, 2005).

Přijde-li žena o své zaměstnání, na změnu její role se ostatní dívají jinak než na změnu role muže jako živitele rodiny. Rodina pro ženu představuje druhou možnost pracovního pole, která zmírňuje její zátež z nezaměstnanosti. Ženám ůze vždy v období ztráty práce sáhnout do rodinné oblasti a najít tam sebeuplatnění. Vnímá ztrátu zaměstnání i jako dočasnou výhodu, že se může více starat o domácnost a rodinu. Nezaměstnanost ženy je tedy z tohoto pohledu méně zatěžující než u nezaměstnaného muže, a to i pro rodinu (Buchtová, 2002).

1.8.2 Domácnost

Dlouhodobá ztráta práce zasahuje do zaběhnutých stereotypů rodinného života. Nepříznivě ovlivňovat rodinu může stálá přítomnost nezaměstnaného člena rodiny na domácí půdě. Nezaměstnanost mužů způsobuje tlak v rodině na to, aby se muži bez zaměstnání více účastnili na domácích pracích, k čemuž nejsou všichni nezaměstnaní mužochotní (Kodymová, Kolářková, 2005).

Nezaměstnanost dotýká zejména idylby rolí a rozdělení činností v rodině. Zesiluje tradiční rozlišení mužské a ženské role v rodině a vede ke sníženému sdílení úkolů v domácnosti. Přítomnost nezaměstnaného může narušovat ženinou kontrolu nad domácím prostředím (Mareš, 1994).

1.8.3 Ekonomická situace rodiny nezaměstnaného

Jedním z hlavních problémů označují nezaměstnaní jednoznačně finanční problémy způsobené trvalou nezaměstnaností. Dále rodina nezaměstnaného významněji než změnu finanční situace pociťuje celkovou změnu životního standardu (Sirovátka, Řezníček, 1994).

Finanční důsledky nezaměstnanosti se projevují snížením možností výběru a omezením celkové spotřeby. Nezaměstnaný člověk pociťuje nejen nedostatek osobních potřebných věcí, ale i ztrátu možnosti potvrdit konzumací svůj sociální status. Upadána nižší úroveň, nemůže si dovolit, což dělá sociální vrstvy (Vágnerová, 2004).

Pro většinu dlouhodobě nezaměstnaných jsou základním zdrojem příjmu rodiny sociální dávky. Jsou prouďdalekověší jistotou než nejisté a málo placené zaměstnání s vysokým rizikem ztráty (Sirovátka, Řezníček, 1994).

Ekonomická situace rodiny nesouvisí jen s aktuálním stavem nezaměstnanosti některého jejího člena, ale také s řadou dalších charakteristik - s hromaděným majetkem, vytvořenými a zažitými stereotypy dělby práce v rodině, se vzájemnou rodinnou spoluprací a pomocí a srozdělováním příjmů uvnitř rodiny (Kuchařová, 1991).

1.8.4 Nezaměstnanost a reprodukční chování

Nezaměstnanost také zasahuje do reprodukčního chování. Pro některé ženy těhotenství a mateřství znamená příležitost k úniku z nepříznivého statusu nezaměstnaných do výhodnějšího statusu matek a žen v domácnosti (Mareš, 1994).

Přání mít určitý počet dětí může být do značné míry ovlivněno podmínkami na trhu práce, z kterého odvozuje svůj příjem a sociální status. Stejně tak i konkrétní peněžní prostředky a čas na zplnění, výchovu a vzdělání svých dětí. V dnešní době se představy o rodinném životě opírají o ekonomickou nezbytnost, že vydělávají oba rodiče (Mareš, 2008).

1.8.5 Vliv nezaměstnanosti na děti

Nezaměstnanost nepříznivě ovlivňuje i život dětí. Stává se tak v důsledku změny atmosféry v rodině, snížení společných aktivit, působení nervozity a úzkosti rodičů, kteří dávají najevo svou nespokojenost prostřednictvím trestání dětí. Ekonomické omezení může narušit vztahy s vrstevníky, kterým se nemohou rovnat a nemohou s nimi sdílet většinu zážitků, k nimž je potřeba určitých finančních prostředků. Mladší děti mohou negativní změnu v jejich rodinném životě chápat jako něco, k čemu svým chováním přispěly, což zavinily. Kvůli ztrátě rodinné pohody může u starších dětí dojít ke zkratkovému jednání, které může podpořit vznik fixace na jiného člověka a vést k předčasnému odchodu, nebo dokonce útěku z domova (Vágnerová, 2004).

1.8.6 Rodinná opora

Rodina může poskytnout nezaměstnanému člověku oporu, která funguje jako zdroj jistoty, bezpečí a ekonomické zázemí. Sociální opora patří mezi významné faktory, které pomáhají zvládat závažnou situaci nezaměstnaného. V nelehké situaci nezaměstnaného, je pro něj zvláště důležité, aby byl milován, vážen a uznáván. Toto zajišťuje častý sociální kontakt, sociální vzájemnost, sociální bezpečí a možnost mít komusdělitsvépocityamyšlenky (Buchtová, 2002).

2. Cíl práce

Hlavním cílem této práce je prostřednictvím případových studií komplexně popsat životy záměrně vybraného vzorku dlouhodobě nezaměstnaných osob a jejich rodiny.

- Důležitým cílem je zjistit, do jaké míry dlouhodobá ztráta práce členů v rodině ovlivní jejich životní způsob.
- Dalším důležitým cílem je zjistit, zda se pro nezaměstnaného jedince stává rodina životní oporou, jak po stránce ekonomické, tak i psychologické.

Empirickým výstupem této práce s ohledem na kvalitativní formu výzkumu jsou případové studie rodin dlouhodobě nezaměstnaného jedince. Na základě těchto případových studií jsou stanoveny hypotézy, které mohou sloužit jako podklad pro kvantitativní výzkumné studie této problematiky. Vzhledem k tomu, že byl použit pro zpracování kvalitativní výzkum, byly hypotézy formulovány v diskuzní části a také uvedeny v závěru práce.

Toto jsou základní výzkumné otázky, na jejichž podkladě se orientoval výzkum:

- Jak dlouhodobá nezaměstnanost ovlivňuje finanční situaci rodiny?
- Do jaké míry má dlouhodobá nezaměstnanost vliv na životní způsob rodiny?
- Jak dlouhodobá nezaměstnanost ovlivňuje denní režim rodiny nezaměstnaného člověka?
- Jak dlouhodobá nezaměstnanost ovlivňuje sociální kontakty rodiny?
- Ovlivňuje dlouhodobá nezaměstnanost trávení volného času rodiny?
- Jak dlouhodobá nezaměstnanost ovlivňuje vztahy v rodině?
- Je rodina pro dlouhodobě nezaměstnaného životní oporou?

3. Metodika výzkumu

3.1 Použití metody techniky výzkumu

Pro svou bakalářskou práci jsem použila kvalitativní výzkum, který byl prováděn pomocí případové studie. Kvalitativní výzkum se zaměřuje na delší a intenzivní kontakt s terémem nebo situací jedince či skupiny. Je orientován na prozkoumání a probíhá v přirozených podmínkách sociálního prostředí. Předností kvalitativního výzkumu je získání podrobného popisu a vzhledupřízkoumání jedince či skupiny. Plán výzkumu má pružný charakter. To znamená, že výzkumné otázky je možné upravovat nebo doplňovat v průběhu výzkumu, během sběru a analýzy dat. V jeho průběhu vznikají také hypotézy a rozhodnutí (Hendl, 2005).

Kvalitativní výzkum pomocí případové studie je založen na sběru velkého množství dat od jednoho nebo několika málo jedinců. Zaměřuje se na podrobný popis a rozbor jednoho nebo více případů. V případě studie jde o zachycení složitosti případu, o popis vztahů a jejich celistvosti (Hendl, 2005).

Pro shromáždění potřebných kvalitativních dat jsem zvolila metodu dotazování. V rámci metody dotazování byla použita technika narativního rozhovoru. Takto shromážděná data byla zpracována do šesti případových studií. Podle Hendla (2005) při narativním rozhovoru není subjekt konfrontován se standardizovanými otázkami, nýbrž je povzbuzován ke zcela volnému vyprávění. V přípravě narativního rozhovoru určujeme předmět vyprávění a zároveň se hledá subjekt, u něhož je jistota, že bude schopen vyprávět. Můžeme se zajímat o celý život dotazovaného nebo o určitý tematický nebo časový úsek. Narativní rozhovor je rozdělen na fázi hlavního vyprávění a na dotazovací fázi. Ve fázi hlavního vyprávění tazatel dává otázku jako výzvu k vyprávění. Dotazovaný vypráví o svém životě, vytváří svoji biografickou prezentaci. V dotazovací fázi kladé tazatel internální a externální narativní otázky. Internální otázky se týkají toho, o čem bylo vyprávění. Externální se týkají témat, která nebyla zmíněna, ale výzkumník zajímají.

Základem rozhovoru je opakovaná výzva k vyprávění nějaké epizody z určitých oblastí zkušeností jedince. Pro orientaci o tematických oblastech je nutné si připravit návody se soupisem témat. Seznam témat s otázkami je přiložen v příloze č.2.

Sestavil jsem seznam témat, kterým v rámci výzkumu zajímají:

- Dosažené vzdělání
- Předchozí zaměstnání / ztráta práce
- Ztráta práce
- Rodinná situace
- Finanční situace rodiny
- Životní způsob rodiny
 - denní režim
 - volnočasové aktivity rodiny
 - sociální kontakty rodiny
 - bydlení
 - konzumní styl života (nakupování)
 - způsob stravování
 - hodnotový žebříček
- Rodinná opora
 - vztahy v rodině
 - psychika rodiny
 - ekonomická podpora
 - psychická podpora

3.2 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný soubor v rámci kvalitativního výzkumu tvořil šest nezaměstnaných lidí, kteří jsou postiženi dlouhodobou nezaměstnaností, mají rodinu a jsou registrováni na Úřadu práce v Českých Budějovicích. Tyto šest respondentů tvořilo dvě skupiny. První skupina byla složena z dlouhodobě nezaměstnaných mužů a žen starších 50 let. Druhou skupinou byli dlouhodobě nezaměstnaní muži a ženy, kteří jsou rodiči dětí v předškolním a školním věku. Respondenti tvořící výzkumný soubor byli vybráni

záměrným, nepravděpodobnostním výběrem. Rozhovory probíhaly v domácím prostředí respondentů nebo na sjednaném místě v Českých Budějovicích v měsících březnu a dubnu. Rozhovory s respondenty trvaly hodinu a půl až dvě hodiny. Nejčastějším problémem v rozhovorech s respondenty bylo, že se v průběhu vyprávění někdy vymykali od daného tématu. Měli sklon dlouho mluvit spíše o své osobě a svém předchozím zaměstnání, než o změnách v jejich rodinném prostředí. Proto jsem se pokusila je vyslechnout a poté je občas svými otázkami navést k tomu, aby více pohovořili o své rodině. Respondenti odpovídali na mé dotazy anonymně. Z důvodu citlivosti osobních dat, byly základní identifikační údaje respondentů upraveny.

4. Výsledky

4.1 Pan Roman, 53let

Pan Roman je na Úřadu práce v Českých Budějovicích evidován od února 2009, je tedy bez práce 14 měsíců. Je vyučen jako automechanik. Je ženatý a s manželkou mají dceru a syna. Manželce je 48 let, je vyučena a je zaměstnaná ve školní jídelně, kde pracuje jako pomocná kuchařka. Dcera má 20 let, vystudovala střední školu, obor Zahradnictví. Je také zaměstnaná a za 2 měsíce se jí narodí dítě, které čeká se svým přítelem. Synovi je 24 let a je zaměstnaný jako skladník.

Před ztrátou práce pracoval 4 roky jako řidič. Pan Roman dovážel materiál určený pro další výrobu po České republice a na Slovensko. Jeho práce spočívala hlavně také v nakládání, vykládání a manipulaci s materiálem. Práce ho velmi bavila, a lenavýhodou bylo, že byla fyzicky náročná a trávil málo času doma. Jeho práce byla ze začátku také příčinou občasných hádek s manželkou, které po delší době vymizely.

Pan Roman začal mít od listopadu 2008 problémy se zády. Na konci roku se tyto problémy zhoršily a od ledna 2009 byl se zády nemocný celý měsíc. V únoru 2009 se vrátil po nemoci zpátky do práce. Byl však nadřazen p ředveden na jinou, méně placenou práci. Stímto byl pan Roman velmi nespokojený a několikrát se s ním pohádal. Nadřazený a pan Roman spolu ukončili pracovní poměr dohodou. Věřil, že si najde lepší práci a svého nadřazeného neměl rád. Pan Roman je tedy od února 2009 nezaměstnaný, mezitím si našel dvě zaměstnání prostřednictvím úřadu práce, ale vždy ho ve zkoušební době propustili.

Pan Roman: „Nikde mě nechtějí zaměstnat. Asi proto, že je mi přes 50 let a kvůli žádám, se kterými mám ještě trochu problémy, těžkou práci dělat nemůžu. Moje zdravotní potíže by se určitě zhoršily.“

Životní působrodiny

Den pana Romana začíná tím, že vstane společně s manželkou, připraví snídani a manželka jde do práce. Doma je společně se svou dcerou, která teď kvůli těhotenství

skoro celý den odpočívá. Pan Roman jde ráno nakoupit do samoobsluhy. Koupejí většinou pár drobností jako jsou rohlíky, chleba, mléko, limonádu a uzeniny, abyměli co jíst k večeru a druhý den k snídani. Dále si kupuje vestánek a každý den noviny, aby si část dne počítal a podíval se na volná pracovní místa. Když přijde z obchodu, trochu doma poklidí a čte si noviny. Pan Roman a obě děti nevaří, vaří prý neumí. S dcerou něco lehce číhají, až přijde jeho manželka z práce a přinese jim oběd z jídelny. Pan Roman měl před ztrátou zaměstnání obědy vždy buď v práci nebo v nějakém motorestu, ale v současné době má obědy ze školní jídelny, které každý všední den manželka přinese. Po příchodu manželky pana Romana se tedy naobědvají a pak tráví celý den doma. Většinou se dívají na televizi nebo se jdou projít, když není ošklivé počasí. Podle pana Romana se jeho denní režim určitě velmi změnil. Byl zvyklý, že je každý všední den na cestách a doma o víkendech pomáhal v domácnosti jen z řídka. Když se pan Roman právě nestará o domácnost, tak se prý doma často nudí, a dny probíhají po řádstejně.

Ve svém volném čase rodina žádné dovolené ani výlety nepodniká. Auto se snaží používat jen výjimečně, protože nejsou peníze na naftu. Pan Roman uvedl, že ani předtím nikam nejezdili, a když ano tak většinou jen na návštěvu za manželčinými rodiči nebo příbuznými a známými. Dnes se však spíše příbuznými a známými vídávají méně často. Dříve se scházeli každý druhý týden o víkendech, dnes pouze jedenkrát za dva měsíce. Kvůli situaci pana Romana si zvykli být častěji doma, takže i návštěvy snížili na minimum. Na návštěvu k rodičům pana Romana však chodí stále stejně jedenkrát za týden. Důvodem je, že jeho rodiče bydlí na stejném sídlišti a pan Roman má s svou matkou velmi dobrý vztah.

Pan Roman a jeho rodina bydlí v panelovém domě v Českých Budějovicích na sídlišti Šumava v bytě 3+1. Náklady na byt jim připadají vysoké, činí skoro 7000 Kč měsíčně, to znamená skoro celý plat manželky pana Romana. Snaží se šetřit vodou, plynem a elektřinou. O všedních dnech skorově oběd nevaří, vaří jen o víkendech, takže ušetří peníze za plyn. V nedávné době vynaložili peníze na nákup dětské postýlky, kočárku a oblečení pro dítě dcery pana Romana, které se zanedlouho narodí. Vše se snažili sehnat za levnější ceny. Postýlku a kočárky sehnali v bazarech a oblečení

nakoupili v levnějších obchodech sobě ušetřením. Také dceři pomohl přestavět její velký pokoj, protože dítě bude spát u ní v místnosti.

Manželka pana Romana a jeho syn chodí do práce a má svůj příjem, pan Roman a jeho dcera však žijí ze sociálních dávek. Velkou část příjmů vynaloží tedy skoro jen na náklady za byt a jídlo. Syn jim ze svého platu přispívá na náklady za bydlení a jídlo 2500 Kč. Co se týká nakupování většího množství potravin, tak rodina nakupuje jednou týdně v hypermarketech či supermarketech a vybírají si jen potraviny, které jsou v akci. Než jdou nakoupit, napíše si seznam potřebných potravin. Pan Roman má velmi rád uzeniny, proto je nakupují po řád, a lety levnější a ve větším množství a pak jedají do mrazáku. Nakupovat chodí vždy o víkend u obědě, aby byli najedení a nenakoupili zbytečně věci, na které mají chuť a nepotřebují je. Manželka si kupuje cigarety, vykouří skoro celou krabičku denně. Pan Roman skouřením přestal, aby prý ušetřili. Kvůli manželčinu kouřením se někdy hádají. Panu Romanovi vadí, že nemůže přestat kouřit tak jako manželka, protože by měl šetřit i trochu více peněz.

Rodinná opora

Pan Roman se zmínil o tom, že čím déle je nezaměstnaný, tím častěji jsou výčitky a připomínky ze strany manželky a někdy i ze strany jeho rodičů, hlavně otce. Když byl na začátku ztráty práce po řád doma, nějak je to neovlivňovalo, věřili, že si práci brzo najde. Avšak dnes, po delším trávení v domácnosti pro střední výčitky a posléze i hádky objevují. Hlavně o víkend, když jsou všichni celou sobotu a neděli spolu a i na návštěvě u rodičů. Manželka pana Romana špatně nese jejich finanční problémy, také proto, že sama přináší domů málo peněz. Když jí chybí peníze, tak jí připomíná rodiče pana Romana. Přispějí občas na náklady za byt, ty jsou vysoké. Finanční pomoc jim poskytuje hlavně matka pana Romana, někdy i táta, protože jeho otec to nevidí ráda dá peníze jen z řídky, sám je velmi sporný. Také i psychicky se ho jeho matka snaží podpořit a rozdílat ostatním členům.

Pan Roman potvrdil, že kvůli jeho dlouhodobé ztrátě práce se jeho vztah s rodinou zhoršil. Změny vidí hlavně ve vztahu s jeho manželkou a otcem, kteří mu jeho situaci vyčítají. Ale přesto je pro něj rodina důležitá a i když se hádají, tak by se jí nevzdal.

Podle slov pana Romana je v současnosti pro všechny nejvyšší prioritou to, aby si už brzo našel práci, ve které bude spokojený a díky kterému se jejich finanční situacelepší. Množství peněz, které jim přibývají, ho roditelům se zvyšuje, což je špatné. Není to příliš příjemné.

Pan Roman: „Kdybych měl vyšší vzdělání, tak by byla větší šance najít si práci. Asi jsem se v mládí měl vícučit.“

4.2 Paní Jitka, 39let

Paní Jitka je na Úřadu práce v Českých Budějovicích evidována od ledna 2009, je tedy bez práce 15 měsíců. Má vystudovanou střední chemickou průmyslovou školu. Je vdaná a s manželkou má tři děti, které navštěvují základní školu. Manželovi je 44let, je vyučen a je zaměstnaný jako skladník. Nejstaršímu synovi je 13 let, dalšímu synovi je 11 let a nejmladší dceři je 7let.

Před ztrátou práce byla zaměstnána jako laborantka ve výrobě, kde kontrolovala kvalitu potravinářských obalů. Paní Jitku práce bavila, i když byla málo placená. Ráda tam pracovala také proto, že tam byl přátelský kolektiv a ostatní spolupracovníci si velmi rozuměli. Paní Jitka na svou ztrátu práce nerada vzpomíná. Ve firmě byly celkem čtyři laborantky a paní Jitku propustili, když snižoval počet pracovníků. Příjmy rodiny se skládají z platu manžela a ze sociálních dávek. Paní Jitka podporu v nezaměstnanosti už nedostává.

Životní způsob

Denní režim paní Jitky se řídí působením školního rozpisu. Paní Jitka vstává ve čtvrt na sedm, udělá si snídani a připraví si věci do školy. Ve čtvrt na sedm děti vzbudí. Sedmiletá dcera pomůže s oblékáním a rozloží věci. V půl osmé odchází všechny děti do školy, protože chodí do stejné základní školy na sídlišti. Když paní Jitka chodila do práce, ráno probíhala vcelku stejně. Udělala jídlo, vypravila děti do školy a poté jela autobusem do práce. Manžel vstává do práce v půl šesté, všichni se připraví a v půl sedmé odchází do zaměstnání. Když jsou děti ve škole, paní Jitka se oblékne, umyje a oblékne si. Poté se vydá nakoupit. Nakupuje hlavně potraviny, ze kterých připraví oběd a také něco k večeru. Paní Jitka vaří obědy každý den, protože jejich děti přestaly chodit na obědy do školy. Na oběd uvaří hodně jídla, které pak všichni mají i druhý den. Toto vyjde levněji, než kdyby děti chodily jíst do školní jídelny. Když děti přijdou kolem druhé hodiny odpoledne ze školy, všichni společně poobědvají. Po obědě pak paní Jitka v některých dnech vybere oblečení a pak večer dětem pomáhá s úkoly. Když chodila do práce, napomáhání s úkoly měla málo času a byla často unavená. Manžel dětem s úkoly nikdy nepomáhal a ani teď se jim moc

nevěnuje. Paní Jitka ve své nezaměstnanosti vidí jedinou výhodu v tom, že se může dětem věnovat mnohem více, než to mubýlo předtím.

Předtím chodila celá rodina o víkendech často do kina, protože děti mají velmi rádi animované filmy. V současné době kino již nenavštěvují, protože vstupné je pro ně dnes drahé a nejsou ochotni vynaložit za lístky tolik peněz. Jenž nejmladší dcera se tímto nechce smířit a pořád prosí, aby snišla do kina alespoň paní Jitka. Ale kdyby šla do kina jen s dcerou, tak by snimichtěli jít i oba chlápci a to by prý už nešlo. Proto raději zůstanou doma. Na dovolenou do zahraničí, k moři nebo na hory, nejezdí ani předtím. Když mají tři děti, nikdy na dovolenou nic nenašetřili. Jezdili pouze o prázdninách na výlety po České republice, na zámky, hrady a do zoo, nebo za rodiči paní Jitky na Moravu. Dnes už na výlety nejezdí skoro vůbec. Pouze jednou za rok o letních prázdninách vyjedou na Moravu, aby děti mohli navštívit babičku a dědečka. Výletů se tedy vzdali, protože nechtějí zbytečně utrácet peníze na benzín. Děti jezdí na výlety pouze se školou, na to jim peníze dají. Avšak když se ve škole tuto zimu konal lyžařský výcvik, tak na něj nejstarší syn nejel. Školní výlet do hor nebyl vůbec levný a rodina domalyženemá. Museli by zaplatit zapůjčení lyží, nákup výbavy a lyžařské oblečení a to nebylo ochotni. Zůstal tedy doma a týden chodil do školy do jiných tříd.

Se svými příbuznými se paní Jitka moc často nevidá a bylo tomu tak i když chodila do práce. Pochází z Moravy, takže rodiče a příbuzní bydlí tam. Paní Jitka si snimi párkrát za měsíc popovídá po telefonu nebo za nimi celá rodina o letních prázdninách natýden zajedě. Skamarádka se paní Jitka schází jen výjimečně, nemá prý náladu se snimistýkat častěji. Manžel paní Jitky se s rodinou a spřátel tak nestýká často. Vidají se snimi, jen když se slaví kulatiny narozeniny nebo při jiných příležitostech.

Rodina bydlí v panelovém domě v družstevním bytě 4+1 v Českých Budějovicích. Byt rodina koupila před dvěma lety. Nájemné a ostatní náklady za byt platí v nemalé výši. Rodina se snaží šetřit vodou, plynem a elektřinou, ale i tak nenašetří mnoho. Když se doma něco rozbije nebo porouchá nějaký spotřebič nebo elektronika, tak opraváře většinou nevolají. Manžel je prý velmi šikovný a téměř vše zvládne opravit, takže alespoň ušetří za opravu a servis.

Cosetykánakupování,takpaníJitkajezdís pole čněsmanželemnakupovatjedenk r á t týdnědohypermarketu.Nežvyrazí,taksi prohlížejírek lamníletákvýberousijento zboží, které je vakci a za výhodné ceny. Sepíše si seznam jen t ěch opravdu nejn utněších v ěcí a ktomu vždy p řesný po čet kus ů. D ěti snimi na nákupy nejezdí, protože by cht ěli koupit, vše co vidí. Oble čení nakupují vobchodech asijských obchodník ů nebo vostatních levných obchodech soble čením. Paní Jitka do second handu chodit nakupovat oble čení odmítá. Nelíbí se jí, že nabízené oble čení už nosil někdo cizí a nebaví jí, si tam dlouho vybírat a prohr abovat se vkusech oble čení. Výhodou je že,prost řednísyn vždy zd ědíoble čeníposvémstaršímbratrovi.Obate d ě rychlerostou,takžeseoble čenímáloopot řebí.Dce řinakupujíinové,alesnažisesehnat vždy za výhodn ější ceny. Oble čení v ětšinou dostávají také o Vánocích nebo knarozeninám od babi ček a tet.Lo ňské váno ční svátky rodina pojala také skromn ěji. Smanželemsiza čalivážitvícehodnotupen ěznežp ředím.

Paní Jitka: „Speneži vycházíme jen tak, tak. Šet říme, kde se dá a vyhýbáme se půjčovánísipen ězodlidí čiodbank.Nechci,abychomm ělidluhy,toseradšin ěkterých věcívzdáme,nežabychomsinan ěp ůjčovali.Znám lidi,kte řísip ůjčujínadovolenou. Nechápuje.“

Rodinnáopora

Podle slov paní Jitky nezam ěstnanost ovlivnila vztah s jejímmanželem. Manžel j ě více vynervovaný než ona a její ztrátu práce vnímá někdy až tragicky. Když p řijde zpráceamášpatnounáladu,všedávázavinupaní Jitcean ěkdynaniik řičí.D ětiprý její nezam ěstnanost nevnímají. Avšak když vidí, jak je jejich otec naštvaný, tak se ho bojí.Nejh ůřevšesnášínejstaršísyn,protožemu vadíotcovov ýbuchy.Cosetý čed ětí, takvztahsnimisepaníJitceprohloubil.Uvedla, žejemáješt ěrad ějinežp ředím ad ělá jíradost,kdyžseon ěm ůževícstarat.Kdybynebylod ětí,neví,jestlibym ěljejíživot smysl. D ěti jí psychicky pomáhají p řekonávat její sou časnou situaci. Celé rodin ě pomáhajítrochutakérodí čepaníJitkajejímomanžela,kte říd ětemdajín ějakékapesné nebojimm ěkdykoupínovéoble čení,sladkostiahra čky.

4.3 Pan František, 55 let

Pan František je na Úřadu práce v Českých Budějovicích veden od října 2008, takže je bez zaměstnání již rok a půl. Žije společně s manželkou v rodinném domku v jedné vesnici blízko Českých Budějovic. Manželce je 54 let a je zaměstnaná jako vedoucí v supermarketu. Jejich dvě dcery už jsou dospělé a vdané. Obě vystudovaly vysokou školu. Nejstarší dcera je 28 let, žije s manželem v Českých Budějovicích a má dceru, které jsou 2 roky. Druhá dcera má 26 let, bydlí s manželem ve vedlejší vesnici a dítě si ještě nepořídili.

Celý život pracoval jako mzdový účetní v různých podnicích. Naposled byl mzdovým účetním ve větší firmě vyrábějící součástky do aut. Zde pracoval skoro 10 let. Jednou mu ředitel do kanceláře přivedl ženu ve věku kolem 35 let, kterou zde měl zaučit, aby mohla pracovat v kanceláři s ním. Jelikož to byla známá pana ředitele, po půl roce jí došl na místo pana Františka a jehopropuštěl. Ředitel mu dal výpověď a odté doby je pan František nezaměstnaný.

Životní způsob

Denní režim pana Františka se změnil. Ráno vstane kolem půl šesté hodiny, protože se vzbudí a pak už nemůže usnout. Zapne si televizi a dívá se na ni do sedmi hodin. Shlédně zprávy, počasí atd. U televize se nasnídá společně s manželkou a poté jde nakoupit do obchodu u nich ve vesnici. Jeho manželka se připraví a ve čtvrt na osm vyrazí na autobusovou zastávku a jede do práce. Pan František každý všední den nakoupí základní potraviny, jako jsou rohlíky, chléb, šunka, sýr, minerální voda, mléko, aby měl jídlo na večeři a na druhý den k snídani. Pan František si k obědu dá třeba chleba se šunkou nebo sicelehkěhouvaří, podle toho zdamá nařazení chuť. Většinu všedních dní v týdnu vysedává u televize nebo jde jednou týdně na pohovor. Bohužel mu v žádném případě neřeknou, že vybral jiného zájemce. Pan František tak rád čte, nedělá mu problém přečíst celou knihu za dva dny nebo dokonce i za den. Noviny a časopisy nečte vůbec, jen si vyluští kávičkovku. Pan František chodí spát v 10 hodin večer, tedy stejně jako kdysi byl zaměstnaný.

O víkendu jedou po snídani nakupovat do nejbližšího hypermarketu v Českých Budějovicích. Potraviny nakupují stejně i za stejnou cenu jako tomu bylo před jeho ztrátou práce. Rodinný příjem se sice snížil, ale nestěží. Jeho manželka má průměrný plat a jejich dcery jim občas nějaké peníze dají. Co setý obělení či bot, nakupují je za levnější ceny, ale ne výrazně. Když pojedou za nákupů, manželka uvaří oběd, který mají i na neděli. V sobotu v poledne někdy zajedou jejich dcery na návštěvu a kolem čtvrté hodiny odjedou. Najaře a vlétě se společně se ženou starají o zahrádku. To je také pro pana Františka jeho velkým koníčkem. Nadovoleno nebo výlety s manželkou nejedí, oba upřednostňují pohodlí doma.

Rodinná opora

Pan František byl ze začátku velmi stresovaný a všechny řešel na svou manželku, ale vsou časné době je už se svou nezaměstnaností vnitřně smířený. Občas však mívá pocity méněcennosti a nepotřebnosti, hlavně když je doma sám. Vždy se těší, až se manželka vrátí z práce. Jeho manželka mu jeho situaci nevyčítá, protože jak on, tak i ona dobře vědí, jaká je dnes špatná doba a jací jsou zaměstnavatelé. Jeho dcery se ho snaží také psychicky podpořit a občas i finančně. Podle slov pana Františka je pro něj nejdůležitější silné rodinné zázemí a blízkost nejbližších příbuzných.

Pan František: „Manželka mi nic nevyčítá, a ani by si to myslím nedovolila. Ví, že moje nezaměstnanost není způsobena mou vinou. To víte, dnešní doba je hrozná. Přesně ořádkem v televizi slyšíte, ko ho zas propustili. Co už zeme všichni dlat.“

4.4 Pan Petr, 34let

Pan Petr je na Úřadu práce v Českých Budějovicích veden od května 2009, takže je bez zaměstnání již 11 měsíců. Je ženatý a společně s manželkou a synem bydlí v panelovém domě v Českých Budějovicích v bytě 2+1. Je vyučen jako tiskař u polygrafických strojů. Jeho manželce je 32 let, vystudovala střední obchodní školu a pracuje jako administrativní pracovnice v jedné soukromé firmě. Spolu mají šestiletého syna, který navštěvuje první třídu základní školy. Druhédítě zatím neplánují.

Pan Petr pracoval 4 roky jako tiskař v Českých Budějovicích. V květnu 2009 v období krize ho propustili kvůli snížení stavu pracovníků. Od té doby se mu žádná práce neléztještě nepodařila.

Životní způsob

Pan Petr ráno vstává v šest hodin kolem deváté hodiny. Jeho manželka chodí do práce osmou hodinu ráno, takže vzbudí také syna, nasnídá jí se a odveze ho do školy, zatímco pan Petr ještě spí. Když vstane, nasnídá se a přitom poslouchá rádio nebo se v kuchyni dívá na televizi. Poté jde nakoupit. Nedělá mu problémy obejít více supermarketů, protože potraviny si rád vybírá a přehledně, což dělá, že se mu daří. Nakoupí suroviny, z kterých si připraví jednoduchý oběd a uvaří si jídlo zbyde tak nějak večeři pro jeho manželku a syna. Vaření mu nedělá problém, dělá problém hlavně šetření viny nebo minutky. Po obědě jde pro syna ze školy. Když přijdou domů, pan Petr pustí synovi v obývacím pokoji televizi. Sobe pustí počítač a stráví pár hodin na internetu, v šest hodin dokud nepřijde jeho manželka kolem půl páté domů ze zaměstnání. Nerada vidí, když přijde z práce a pan Petr zas vysedává u počítače. Asi hodinu prochází volná pracovní místa a odpovídá na inzeráty, tím že odešle e-mailem životopis. Buď mu zaměstnavatelé na e-mail vůbec neodpoví nebo mu odepíší omluvný e-mail, že již vybrali jiného zájemce. Další dvě hodiny si prohlíží různé internetové stránky nebo hraje on-line hry. Když se manželka vrátí z práce, tak se kolem páté hodiny všichni navěčeří. Manželka a syn večeří to, co pan Petr vtendenuvaří a pan Petr si v šest hodin dává studenou večeři. Po večeři se pan Petr věnuje svému synovi a pomáhá mu s úkoly. Od té doby cizího syna vzáří 2009 nastoupil do první třídy, semu pan Petr věnuje velmi intenzivně. Protože je v současné

době doma, tak má syna více času a předešle den nebyl vůbec unavený. Manželka bývá pop ráchodu z práce bez nálady a po večerech se většinou dívá na televizi. Kolem deváté hodiny posílá syna připravit se do postele, a poté se s manželkou ještě před spaním jedenácté dívají na televizi.

Ve volném čase rodina jako vždy a v létě sportuje. Každý víkend, když však neprší, si všichni tři vyrazí projet se na kole. Nezaměstnanost pana Petra je v tomto neovlivňuje. V létě si dvakrát měsíčně jdou zaplavat do místní plovárny. Nad dovolenou nejezdí a ani nejezdili. O prázdninách jedou navštívit rodiče a tráví víkend nebo celý týden u nich. Jejich syn a babička a dědeček většinou u stávajícího dělalší týden. Pan Petr s manželkou se vrací domů až za týden si pronajmou nějakou chalupu. Pan Petr před ztrátou práce každý druhý víkend večer chodil se svými kamarády do restaurací, kde hrál i kulečník. V současném období se užky omezil s kamarády se schází jen jednou měsíčně.

Na větší nákupy chodí manželkou dvakrát do týdne, ve středu a v sobotu. Začali nakupovat zboží, které je v akci a ve větším množství. Přetím na toto nehleděli. Snaží se šetřit peníze, aby měli na účtu nějakou rezervu, ale pár tisíc se jim podaří našetřit jen někdy. Za ušetřené peníze si většinou nakoupí nějaké vybavení do domácnosti nebo nějaké lepší oblečení. Jejich syn většinou zdědíl nějaké oblečení po dva roky starším bratrancovi, synovi sestry pana Petra. Takže po této stránce ušetří nějaké peníze. Když měl syn nastoupit do první třídy, musela rodina vynaložit hodně peněz na novou aktovku, školní pomůcky, sešity, nové oblečení, přezůvky, úbora a obuvnatělocvik. Vše nakoupili v obchodním domech za akční ceny a nějakou částkou peněz jim také přispěly jejich rodiče. Manželka pana Petra si velmi potrpí na kosmetiku, takže tu nakupují stále. Ani jeden z nich ale nešetřínekou řádně ani nepije alkohol.

Rodina bydlí v bytě 2+1 v osobním vlastnictví. Byt si pan Petr koupil společně s manželkou před osmi lety. Rodina platí každým měsícem nějakou částku do fondu oprav a dále platí zálohy za vodu, plyn a elektřinu. Nedávno se jim rozbila pračka. Museli si zavolat opraváře, který si ji odvezl, a poté za opravu zaplatili nějakou částku. S autem mají také nějaké problémy. Rodina vlastní deset let starý Renault Meganu, ve kterém se poslední dobou pořádně coporouchá a čí potřeby má musejíhopakovat do autoservisu.

Rodinnáopora

Vztahy v rodině pana Petra jsou dnes celkem dobré. Na začátku své ztráty práce byl pan Petr velmi nervózní, hlavně po několika odmítnutí na pohovorech nebo v e-mailech. Manželka ho však vždy podpořila a dávala mu naději, že určitě najde nějaké místo brzo najde. Bývali dny, kdy se manželkou velmi hádali, kvůli jeho dlouhému vysedávání na internetu na začátku jeho ztráty práce. Pan Petr uvedl, že dříve trávil na internetu někdy až do půlnoci. Dnes už se snaží vypínat počítač o něco dříve, než se jeho manželka vrátí z práce, aby hádkám předcházela. V současné době ho však jeho manželka podporuje a jeho situaci mu nevyčítá. Věřící, že přijde den, kdy ho bude někdo chtít zaměstnat. Hádkami se prý nic nevyřeší. Psychicky a občas i finančně je podporují rodiče pana Petra. Když potřebují koupit něco synovi, rádi přispějí nějakými penízky. Velkou podporou je pro pana Petra jeho syn, kterému sám velmi rád dělá radost kvůli jeho výborným výsledkům ve škole. Pro rodinu pana Petra je v současné době důležitá, aby jenic nerozdělilo až ustali všichni spolu. Dále je pro ně důležité, aby si pan Petr brzo našel dobrou placenou zaměstnání a zvýšil setak rodinný rozpočet.

Pan Petr: „Byly dny, kdy jsem se manželkou hodně hádal kvůli internetu. K říčelaa naříkala, a teď si už konečně najdu práci a že nic jiného neumím, než jen čumět do počítače.“

4.5 Paní Lucie, 33 let

Paní Lucie je na Úřadu práce v Českých Budějovicích vedena od dubna 2009, takže je bez zaměstnání již 12 měsíců. Je vdaná společně s manželem a s dvěma dětmi bydlí v panelovém domě v Českých Budějovicích v bytě 3+kk. Paní Lucie má vystudovanou střední pedagogickou školu. Jejím manželem je 33letý, má státní školu a pracuje jako prodáváč ve sportu v nejméně obchodním domě. Spolu mají syna, kterému je 8 let a dceru, která je 6letá. Obávám se, že její základní škola v Českých Budějovicích.

Paní Lucie pracovala jako učitelka v mateřské škole. Z důvodu zrušení mateřské školy byli všichni propuštěni a mezitím propuštěné patřily k paní Lucie. Je bez práce už rok.

Životní způsob

Od té doby, co je paní Lucie doma, vodí děti každý den do školy. Ráno vstane a osprchuje se. Poté vzbudí děti. Protože děti ráno nechtějí snídat, tak jim paní Lucie udělá jen čaj a připraví jim svačinku do školy. Pomůže jim s oblékáním a pak je odvede do školy. Cestou domů časem koupí potraviny k večeři a snídani. Manžel v obchodě pracuje od večera do odpolední. Když má odpolední smůlu, pracuje až do devíti hodin večer. Když má manžel odpolední a je doma, tak paní Lucie udělá oběd. Když je sama doma, tak v bytě poklidí a pak si k obědu připraví jakou včelní svačinku. Děti chodí na obědy do školní jídelny. Manžel s sebou přiváží svačinky z domova a chodí tak na obědy v práci, kde mu na ně zčásti přispívají. Odpoledne vyzvedne děti ze školy a domů se s nimi vrátí. Po škole jim paní Lucie dovolí být na počítači nebo se mohou dívat na televizi, zatímco paní Lucie vaří něco k večeři. Po večeři se všichni dívají na televizi. V devět hodin večer pošle paní Lucie děti do postele. Další dny se denní režim zase opakuje. Paní Lucie uvedla, že jí to osobně pro strávení doma moc nebaví. Snaží se hledat práci, ale nikdy nemá štěstí. Nabídek na učitelku v mateřské škole nebo vychovatelku nemá, takže diskorozhodně.

Rodina se kvůli ztrátě práce paní Lucie stěhuje, nemusela. Nájem platit zvládají. Mají byt 3+kk, protože je jejich, tak platí jen náklady za fond oprav a záloh za vodu, elektřinu a plyn.

Příjmy rodiny nejsou nijak závratné, peníze domů nosí jenom manžel. Paní Lucie už nároky nepodporuje. Rodina dostává pár řídkých naděti, takže platí manžel ani jaké peníze navíc mají. Občas paní Lucii vyjde i nějaká nárazová brigáda, ale moc peněz domů většinou nepřinese. V jejich finanční situaci se ale hodí každá koruna.

Paní Lucie: „Určitě se musíme uskromnit, peněz je skoro o půlku méně, ale snažíme se vyjít. Snad to nebude trvat dlouho a všichni se vrátíme do starých kolejí.“

Co se týče nakupování, tak určitě suroviny nahradily levnější značky a rodina také sleduje letákové akce a nakupuje hodně zboží ve slevách. Oblečení kupuje rodina opravdově nezbytné, až když je nutné. Klidně koupí kvalitnější oblečení i když je dražší, protože kvalitní oblečení vydrží déle. Dětem prý omezili nakupování sladkostí a jiných dobrot, takže je kupují už jen výjimečně. Prý se jim alespoň nebudou kazit zuby. Paní Lucie nahradila saponáty určené na úklid za jiné levnější značky. Zjistila, že levnější saponáty dokážou pracovat stejně dobře jako ty drahé.

Dětem rodina kroužky platí po řád, to jim prý nemohou odepřít. Syn chodí jedenkrát týdně na karate a dcerka na flétnu. Manžel hraje fotbal, ale ten rodinu moc peněz nestojí. Snaží se, aby mu oblečení a kopačky vydržely dlouho. Paní Lucie ráda čte, takže za čalochodit do knihovny za svoje čtení také skoronicneutrátí, jen zaplatil za průkazku 120 Kč. Předtím na čtení a docházení do knihovny neměla čas. Týdenní dovolenou vezme a vlétne si rodina musela odepřít. Uvidí, jestli letos dokáže něco našetřit a jestli někam pojedou. Na kulturní akce jako jsou kina, divadla a koncerty nechodí a nechodili ani předtím. Manželé ani jeden nekouří, takže toto vidí také jako plus.

Sociální kontakty rodina udržuje stále. Rodina navštěvuje jednou měsíčně prarodiče dětí, tam se nic nezmenilo. Sostatními příbuznými a spřátelenci se také scházejí stejně často. Avšak s nimi už nechodí do kaváren a restaurací, ale chodí se vzájemně navštěvovat domů, aby to manželé nelákalo utrácet. V situaci paní Lucie nic neříkají. Věřící, že si práci brzo najde. Podle slov paní Lucie, její přátelé závidí, že má spoustu volného času, ale zároveň litují jejího manžela, že už rok živí rodinu sám.

Rodinná opora

Psychický stav paní Lucie je zatím dobrý, spíše se cítí odpočatě. Když pracoval jako učitelka v mateřské škole, měla denně starosti deset dní a pak sedmamuselastarat o své vlastní. Bylo to unavující. Podle slov paní Lucie, jsou ona i její manžel z jejich neúspěchů najít si práci stresovaní. Avšak manžel jí shledáváním práce pomáhá a podporuje ji.

Příbuzní se paní Lucii snaží více pomáhat. Prarodiče si berou děti na víkendy a prázdniny, pomáhají jim, aby toho, co nejvíce ušetřili. Od prarodičů vždy na návštěvě něco dostanou. Dají jim s sebou nějaké jídlo, koupí děti oblečení a hračky. Peníze si manželé od nich brát odmítají, to nemají rádi. Peníze přijmou jedině, když někdo z rodiny slaví narozeniny. Z těchto peněz však nakoupí děti oblečení a hračky nebo co je potřeba.

Postavení paní Lucie v rodině se změnilo. Je stále stejné - vaří, pere, žehlí a uklízí. Děti jsou velmi spokojené, že svou matku vidí více a více si ji užijí. Pro rodinu je vsoučasnědoběvelmi důležité, aby si paní Lucie našla práci. Její manžel přece jen živí rodinu už rok a nemohou si dovolit, to co potřebují. Nejdůležitější je pro paní Lucii rodina, která ji psychicky podporuje. Ať se dvěma platy nebo sjedním pořádkem se jim snaží zajistit to, co potřebují a postarat se o ně.

Paní Lucie: „Občas už mám i deprese z toho, že se mi nedaří nic najít a chláholivé řeči od rodičů mi pomohou. Dokonce mi kamarádka přišla, ale už bylo pozdě na pohovor. Občasné brigády mi trochu zvednou náladu a i manžel mě podporuje a já jeho, a nejméně šťve, že nechávám všechny na něm.“

4.6 Paní Věra, 51 let

Paní Věra je vedena na Úřadu práce v Českých Budějovicích od dubna 2008, je tedy již 2 roky nezaměstnaná. Má vystudovanou střední hospodářskou školu. Paní Věra je už 9 let rozvedená. Bydlí v panelovém domě v Borovanech v bytě 3+1. Na začátku její nezaměstnanosti s ní v společné domácnosti žili její manžel, dcera (26 let), syn (24 let) a nevlastní syn (26 let). Její manžel i děti v této době pracovali.

Paní Věra pracovala jako účetní v jedné soukromé firmě v Borovanech. Byla zaměstnaná jako pracovníce se zmenšenou pracovní schopností, protože má velké zdravotní potíže s nohama a se zády. Hlavní pobočka této firmy byla v Plzni. Pobočka, která byla v Borovanech, začala nad řízení rušit, protože se všepřevádělo do Plzně. Poté se postupně začali propouštět všichni zaměstnanci. Ve firmě bylo celkem 15 účetních. Firma propouštěla zaměstnankyně vždy po třech vlnách. Paní Věra byla tedy propuštěna ve druhé vlně pro nadbytečnost. Pro ni to byl v té době obrovský šok, protože zde pracovala 20 let a domnívala se, že je jako zaměstnankyně se zmenšenou pracovní schopností chráněná. Navíc v této firmě pracovali celý život i její rodiče. Firma jí dala odstupné ve výši pětinásobku průměrného výdělku. Paní Věra pro svou ztrátu práce duševně neunesla a zanedlouho se jí zhoršil její zdravotní stav. Naneštěstí vznikl bércový vřed, měla čtyřicetistupňové horečky a její děti ji musely odvézt do nemocnice. V nemocnici ležela jeden měsíc. Poté se vrátila domů. Po dvou týdnech od návratu z nemocnice ji její manžel, po tři a půl letém vztahu oznámil, že od ní odchází. Od paní Věry odešel, protože se bál, že jí bude muset zažít život a starat se o ní. Dále neměl zájem, začít řešit jejich existenční problémy. Paní Věra dostávala od úřadu práce půl roku podporu v nezaměstnanosti a na začátku roku 2009 si zažádala o invalidní důchod, protože nemoc nohou trvala do konce roku 2008. Byl jí přiznán částečný invalidní důchod. V současnosti tedy pobírá invalidní důchod a je vedena na Úřadu práce v Českých Budějovicích.

Paní Věra: „Přítel odem odešel, protože se bál, že mě bude muset žít a starat se o mě.“

Životní způsob

Paní Věra zůstala sama se svými dospělými dětmi. Její děti už jsou samostatné a chodí do zaměstnání, pouze u ní bydlí. Rodina bydlí v družstevním bytě 3+1 v Borovanech. Do rodinného rozpočtu přispívají jen symbolické částky, protože samy mají malý příjem ze zaměstnání. Paní Věra bývá v době své nezárodnosti většinou doma sama, protože všichni jsou do večera v práci. Její děti se o sebe starají samy, nemusí jim poránu chystat snídani nebo svačinku. Po snídani chodí většinou nakoupit, pak přijdou domů a snídko obědu. Předtím měla každé dno teplé obědy v práci. Dnes se odbyvá například jen gothajem nebo špekáčkem schlebem a cibulí nebo si uvaří polévku. Avšak kvůli jejímu zdravotnímu stavu musí dodržovat správnou životosprávu a uvařit si dvakrát týdně teplý dražší oběd. O víkendech oběd naobedavny vaří její dcera. Potraviny nakupují levnější, v akci. Paní Věra kouří, vykouřila celou krabičku denně. To musela tedy také omezit.

Na začátku nezárodnosti paní Věry rodina doma neměla počítač. Paní Věra si proto kupovala každý den noviny a na nabídky práce odpovídala životopisy, které posílala poštou. Na úřadu práce ji paní referentka poradila, aby začala chodit do knihovny, kde je možnost docházet na internet. Odtud obysipaní Věra začala uvažovat knihy a hodně číst. Před ztrátou práce neměla na čtení knih čas. V den 50. narozenin paní Věry jí její děti koupili nový počítač. Takže dnes už může na nabídky práce odpovídat emailem a nemusí kvůli tomu chodit do knihovny. Do knihovny chodí už jen pro knihy. Ve svém volném čase začala paní Věra jezdit autobusem se svou matkou a svou mladší sestrou, které se narodilo dítě. Když chodila do práce, tak jí navštěvovat nemohli, protože autobusy osobotácha nedělají, jezdily rodina a autonevlastní.

Paní Věra se scházela jedenkrát měsíčně se svými přítelkyněmi v restauraci. Dnes schůzky omezila, protože pití v restauraci je drahé. Na schůzkách chodí také méně často, protože jí pár kamarádek začalo obviňovat z toho, že si ještě nenašla práci a sedí doma. Kdo chce přece pracovat, tak si práci najde. Někteří kamarádky jí však občas přemluví, aby se s nimi scházela častěji, a nabídnou jí, že jí pití v restauraci zaplatí.

Cosetý čed ětí, tak nejstarší dcera a nevlastní syn se p ředp ůlrokem odst ěhovali a šli bydlet ke svým partner ům. Nejmladší syn z ůstal bydlet spaní V ěrou. Zanedlouho přestal pracovat a p řivedl si dom ůp řitelkyni, která je št ě studuje.

Rodinná opora

Paní V ěra nalezla oporu ve své matce a sest ěře, které jí psychicky podporují a ují št ůjí ji, že v šedob ředopadne. Její p řitel jí pot řiap ůlletém vztahu zradila a opustil, pomáhat jí v její situaci nehodlal. Oporu ve svých d ětech nalezla jen ob čas. Byla št ěastná, že jí koupily po čítač a pomáhaly v domácnosti, ale psychicky jí podporov aly málokdy. Dcera a nevlastní syn od paní V ěry odešli, akdyž její nejmladší syn p řestal pracovat a p řivedl si domusvou partnerku, bylato pronirána. P ředtím proni byly nej d ůležitější d ětiana se benehled ěla. Dne stovdob ěšv ěšpatné situace vidí jinak. Te d ě je pro sebe navíc eta d ůležitá a pot ěaž jsou d ůležitá d ětí.

Paní V ěra: „D ětí mi vždypov ěděly: Mami, ne f űnukej, kdyžtone vyšlote d ě, taktovyjde p říšt ě.“

5. Diskuze

Svůj výzkum jsem zaměřila na zkoumání života dlouhodobě nezaměstnaných lidí a vlivu nezaměstnanosti na jejich rodinný život. V předcházející kapitole jsem prostřednictvím případových studií popsala život šesti dlouhodobě nezaměstnaných osob a jejich rodiny se zaměřením na některé oblasti jejich života. Dlouhodobá ztráta práce řináširodiněpoklesfinančníchpříjmů, kterévedoukezměněživotníhozpůsobu a snížení životní úrovně rodiny. Také se zde může projevit změna ve vztazích mezi členy rodiny, kde mohou nastat buď pozitivní změny, nebo negativní změny. Toto je základní popis vlivu nezaměstnanosti na rodinu, o kterém se zmiňují mnozí autoři ve své literatuře zabývající se touto problematikou. V této kapitole budu porovnávat své výsledky teoretickými poznatky odborné literatury.

Kvalitativní výzkum je podle mého názoru celkem náročný. Bylo nutné vynaložit větší množství času na obstarání si respondentů, se kterými jsem potřebovala rozhovor provést. Předtím jsem si sestavila seznam témat, kterými jsem připravila několik otázek, od kterých se rozhovor odvíjel. Nejčastějším problémem narativních rozhovorů s respondenty bylo, že se svým vyprávěním někdy vymykali od daného tématu. Měli sklouznout dříve k tomu, co jim bylo blízké, než k tématu, které jsem jim připravila. Proto jsem se pokusila je vyslechnout a poté je občas svými otázkami navést k tomu, aby více pohovořili o své rodině.

Životní způsob

Prvním dílem cílem výzkumu bylo postihnout, do jaké míry dlouhodobá ztráta práce jedince ovlivní životní způsob rodiny. Nejprve jsem se zaměřila na denní režim nezaměstnaných a jejich rodiny. Respondenti, kteří jsou rodiči dětí školního věku, mají svůj denní režim přizpůsoben školním povinnostem dětí. To platí u paní Jitky i paní Lucie, které většinou vzbudí děti a připraví je pro odchod do školy. Po odchodu domů se jim věnují dále až do večera, pomáhají jim s úkoly, připraví večeři a posílají je spát. Podle Buchtové (2002), rodina pro ženu představuje druhou možnost pracovního pole, která zmírňuje její zátěž z nezaměstnanosti. Vnímá ztrátu zaměstnání i jako dočasnou

výhodu, že se můžeme už více starat o domácnost a rodinu a najít zde sebe a uplatnění. Stímto se můžeme však setkat i u pana Petra, který se v době své nezaměstnanosti naplno věnuje svému synovi po jeho odchodu ze školy a vaří pro rodinu. To potvrzují slova pana Petra: „*Odté doby, co můj syn nastoupil v září 2009 do první třídy, se mi věnuji velmi intenzivně.*“ Jediná respondentka starší 50 let, paní Věra, tráví své dny po svém, protože její děti jsou dospělé a partnera nemá. Prácní v domácnosti, čtením knih a sháněním pracovních míst. U respondentů starších 50 let, je situace jiná. Jejich denní režim tvoří drobné domácí práce, každodenní drobné nákupy, sledování televize a čekání na manželky, které jsou vzaměstnání. Tedy aktivně vykonávají nějakou činnost pouzeraáno. Podle Buchtové (2002) nezaměstnaní muži tráví většinu dne nicneděláním, oproti nezaměstnaným ženám, které ani neztrácejí pojem o čase, vytvářejí si různé aktivity. Toto platí v případě paní Lucie a Věry, kterým naopak velkým množstvím volného času vrátí lochu třeba číst čisté knihy, nakterénemělypředztrátou zaměstnání čas.

U všech respondentů se denní režim změnil, dny probíhají po řadě stejně, opakují se a vlečou. Toto se shoduje s tvrzením Buchtové (2002), která uvádí, že činnosti, které představovaly pravidelnou součást denního rytmu člověka, se vytrácejí. Současně i s tvrzením Mareše (1994), že nezaměstnanému ubíhají dny mnohem pomaleji než vzaměstnání a jsou stereotypní. Tento poznatek jsem potvrdila u respondentů z vyprávění o struktuře jejich dní. Jediná paní Lucie, se rovnou svěřila, „*že jí být doma už nebaví.*“

Volnočasových aktivit, u kterých není potřeba vynaložit mnoho finančních prostředků, se rodiny nezaměstnaných nevzdávají. Respondenti uváděli, že koníčky, jako jsou jízda na kole, zahrádka a čtení knih, po řadě provozují. Avšak v opačném případě, je situace jiná a kvůli snížení rodinného rozpočtu, se rodiny některých svých koníčků, dovolených a kulturního vyžití vzdávají. Toto souhlasí s tvrzením Buchtové (2002), která uvádí, že úsporná opatření v době ztráty zaměstnání omezují aktivity volného času, což vyvolává nepříjemné pocity v rámci dosavadního plnohodnotného životního stylu. Využívají toho a šetří peníze za benzín, vstupenky do kina a návštěvy restaurací. V rodině paní Jitky došlo k tomu, že rodina přestala navštěvovat kina a její děti nemohou absolvovat dražší školní kurzy či výlety. Toto souhlasí s tvrzením

Vágnerové (2004), že ekonomické omezení rodiny může dále narušit vztahy svrstevníky, kterýmsenemohourovnanemohous nimisdíletv ětšinuzážitk ů,knimž je potřeba určitých peněžních prostředků. Výjimkou je pouze rodina paní Lucie, ve které se děti stále věnují svým finančně nákladným zálibám a jejich rodiče jim toto odepřít nechtějí. Paní Lucie uvedla, „že dále jejich kroužky odepřít nechtějí a ani nemohou.“ Toto se shoduje s tvrzením pana Mareše (1994), že udržování určitých úrovně spotřeby pro děti je v rodinách nezaměstnaných nejvyšší prioritou, protože toto umožňuje udržovat určitě sebevčetně dětí rodiny.

Sociální kontakty udržují rodiny nezaměstnaného člena stále stejně pouze se svými rodiči a příbuznými. Většinou dojíždějí za rodiči a příbuznými kvůli dále a dobrým vztahům. Stím může souviset tvrzení Buchtové (2002), že ve své nelehké situaci nezaměstnaní vyhledávají častý sociální kontakt, sociální vzájemnost, sociální bezpečí a možnost mít, komusd ělitsvépocityamyšlenky,atoznamenásvýmnejbližším.

Spřáteli však respondenti svůj kontakt omezují z důvodu tíživé finanční situace, nebo jim v tom brání nechuť rozebírat s nimi své jsou časný stav. Toto nejvíce vystihuje pana Romana, paní Jitku, pana Petra a paní Věru, kteří právě kvůli dále tímto dále svým schůzkám spřáteli omezili na minimum. To v souhlasí s tvrzením Belelouckého (2000) nezaměstnaný omezuje styk spřáteli kvůli studu za svou situaci, nevyhovuje mu vzpomínat na období, kdy se mu dalo lépe a nemá peníze na kulturní akce, které společně podnikali. V případě paní Lucie chodí rodina kvůli spoření peněz za svými přáteli na návštěvy domů namísto pozvání do restaurace.

Podle Buchtové (2002), je náhlá neočekávaná ztráta práce velkým traumatizujícím existenciálním zážitkem. Toto se shoduje s případem paní Věry, od které její partner dokonce odešel, aby nemusel řešit jejich existenciální problémy. Dále Sirovátko a Řezníček (1995) uvádí, že rodiny dlouhodobě nezaměstnaných kombinují strategie, které se týkají hospodaření s penězi a vynucují si omezení ve výdajích a spotřebě. Omezení příjmu rodiny postávají většinou pouze najídlo, náklady na bydlení a ošacení a to navíc ve skromné míře. Toto souhlasí s případem téměř všech respondentů. Jejich rodinný rozpočet je vynaložen jen na nutné náklady, jako je strava, náklady na bydlení, oblečení či nějaké opravy. Podle výsledků rozhovorů všichni uvedli, že nakupují

jedenkrát týdně v obchodních domech zboží a potraviny v akcích, obléčení nakupují za levné ceny. Využívají různé strategie, aby nakoupili výhodně. Například pan Roman uvedl, „*že chodí nakupovat zásadně na jedení, aby nenakoupily vše, na co mají chuť*“. Paní Jitka se zmínila o tom, „*že děti snímáná kupy nejezdí, protože bychtělik koupit, všecovidí*.“ Respondenti uvedli, že sítaké většinou napíšís seznam věcí a jejich přesný počet, než vyjedou na nákup.

Podle Sirovátka a Řezníčka (1995) záleží také na tom, z jakých členů se rodina skládá, zda se v rodině vyskytují děti. Toto se potvrzuje s případem rodiny pana Romana, paní Jitky a paní Lucie, u kterých se rodina skládá ze čtyřavíce členů a snaží se úsporná opatření využívat více než je tomu u pana Františka, neboť žije pouze se svou manželkou. Příklad pana Františka se shoduje s tvrzením Mareše (1994), který uvádí, že ne všichni nezaměstnaní žijí v chudobě. Paní Jitka a pan Petr využívají toho, že jejich děti dříve dle členění populace buzných či sourozencích akupují jim levnější školní pomůcky. Avšak v případě paní Lucie, rodina nakupuje stále dražší a kvalitnější oblečení, které déle vydrží.

Co se týče způsobu stravování, děti paní Jitky přestaly chodit na obědy do školní jídelny: *Paní Jitka: „Můžu pro něvařit obědy doma i na dva dny, což je výhodnější.“* Naopak děti paní Lucie na obědy chodit nepřestaly. Další úsporné opatření je v případě pana Romana, u kterého se v domácnosti o všedních dnech vůbec nevaří, protože jeho manželka donese obědy z práce. Někteří z respondentů uvedli, že seněkdy z celý den obývají studeným a levným jídlem, což je špatné pro jejich zdravý životní styl. Toto vše souhlasí s tvrzením Mareše (1994), který uvádí, že zhoršená finanční situace způsobená nezaměstnaností, nutí rodiny změnit svůj životní způsob.

Rodiny nezaměstnaných musejí kvůli své situaci přehodnotit svůj žebříček hodnot, zamyslet se nad svým způsobem života a jeho alternativami. U všech respondentů se ukazuje, že sítácenež přeztrátou práce váží hodnoty peněz a přemýšlejí nad tím, co si pořídit či nepořídit. Toto potvrzují slova paní Lucie: „*Určitě se musíme uskromnit, peněz je skoro úplně kumulace, alesnažíme se vyjít. Snad to nebudetrvat dlouho avšechno se vrátí dostarých kolejí.*“ Například pan Roman přestalsesvým zlozvykem tímbylo kouření. Také paní Věra kouření omezila. Toto se neshoduje s výrokem Buchtové

(2002), která uvádí, že nezaměstnané osoby častěji a více kouří. Dále rodinapaní Jitky se vzdal návštěv doktora, a rodinapaní Lucie přestal jezdit na dovolené. Respondenti uváděli, že častý prázdninový výlet do rodiny je to, aby ji žna šlibr z dob přeplacené zaměstnanosti a rodinný rozpočet se zlepšil. Podle Mareše (1994), čím déle zůstává člověk nezaměstnaný, tím je jeho finanční situace rodiny horší a to je uvádí do dluhů. Toto souhlasí s rodinou pana Romana, která si půjčuje peníze na nájemné od jeho rodičů. Avšak rodinapaní Jitky se přestavou finanční situací dluhům vyhýbá., *Šetříme, kde se dá vyhýbáme se půjčováním peněz od lidí či od bank. Nechci, abychom měli dluhy, to se radši v některých věcech vzdáme, než abychom si na ně půjčovali. Znáám lidi, kteří si půjčují na dovolenou. Nechápuje.*“

Kromě paní Věry, všichni respondenti uvádějí, že rodina je pro ně stále tím nejdůležitějším a to se nezměnilo. To souhlasí s výrokem Buchtové (2002), že nezaměstnaní se v době ztráty práce opírají většinou o svou rodinu.

Rodinná opora

Dalším cílem bylo zjistit, zda se pro nezaměstnaného jedince stává rodina životní oporou. Podle Kodymové a Kolářkové (2005) znamená nová situace pro rodinu nezaměstnaného také stres a zátěž, s nimiž se musejí setrávat. Toto souhlasí s situací pana Romana a paní Jitky, u kterých stres a hádky v rodině stále přetrvávají. Hlavně kvůli trvajícím finančním problémům rodiny. Současně se toto shoduje s tvrzením Buchtové (2002), která uvádí, že problémy v rodinných vztazích pramení z finančních těžkostí, mají souvislost se ztrátou práce manžela a vyšší hladinou deprese a úzkosti u manželek. V případech pana Františka, paní Lucie a pana Petry se v nich i rodinných příslušníků nervozita objevovala pouze na začátku ztráty práce. Například u pana Františka a paní Lucie bylo rodinné napětí vyvolané jejich neúspěchem na práci, s čímž se nakonec smířili. Toto souhlasí s poznatkem Buchtové (2002), která konstatuje, že se v některých případech neurotické potíže přenáší z nezaměstnaného na zaměstnaného partnera a děti. U pana Petra byly doma hádky na denním pořádku z důvodu jeho závislosti na internetu a počítači, což zapříčinil jeho dostatek volného

času. Pan Petr se mnílotom, „že jeho manželka nikdy neřekne, že se jí práce líbí a že nic jiného neumí, než jen čumět do počítače.“ Toto souvisí s tvrzením Buchtové (2002), která spojuje zaměstnanost s výskytem sociálněpatologických jevů.

Nezaměstnanost může ovlivnit i vztahy v rodině, jak pozitivně, tak negativně. U všech respondentů toto v obou případech platí. Buchtová (2002) uvádí, že rodinám může poskytnout nezaměstnanému oporu, která může fungovat jako zdroj jistoty, bezpečí a ekonomického zázemí. Duševní oporou jsou v případě pana Petra, pana Františka a paní Lucie jejich partneři, děti a jejich rodiče, kteří je podporují psychicky a jsou pro ně smyslem života. Paní Věry psychicky podporují její sestru a matku, s kterou se schází mnohem častěji než dříve. U paní Jitky jsou její oporou pouze děti. Při rozhovoru mluvila nejvíce o nich a to může souviset s tvrzením Buchtové (2002), že u nezaměstnaných se projevuje absence jejich plánů do budoucnosti, ale současně zachování šancí pro děti. U pana Romana je jeho oporou jen jeho matka, a to jak psychicky, tak finančně. Zdrojem ekonomického zázemí u rodin s dětmi jsou jejich rodiče, tzn. prarodiče dětí. Půjčují jim většinou peníze na náklady spojené s výživou a výchovou dětí, berou si vnučata k sobě na víkendy. V případě pana Františka a paní Věry se ekonomická solidarita projevuje prostřednictvím jejich již dospělých dětí. Toto se shoduje s tvrzením Buchtové (2002), která uvádí, že rodinám může fungovat jako zdroj jistoty, bezpečí a jako zdroj ekonomického zázemí.

Kobza a Šolcová (2000) poukazují na jednu z možností negativního účinku sociální opory a to je, že životní partnerem užestá zdroj stresu. Toto tvrzení se shoduje se situací pana Romana, paní Jitky a paní Věry, kterým se vztahs jejich partnery výrazně zhoršil, a nejsou pro ně jejich životní oporou. U paní Věry se jedná o nejhorší případ, kdy ji její partner opustil z důvodu její ztráty práce a zhoršenému zdravotnímu stavu. Toto jsou slova paní Věry: „Přítelodem šel, protože se bál, že mě budu muset živit a starat se o mě.“ Dále rodina paní Jitky musí snášet výbuchy vzteků jejího manžela a to ovlivňuje psychiku jejich nejstaršího syna. Totom může souviset s tvrzením Vágnerové (2004), že kvůli ztrátě rodinné pohody může u starších dětí dojít ke zkratkovému jednání, které může podpořit vznik fixace na jiného člověka a vést k předčasnému odchodu, nebo dokonce útěku z domova. Kobza a Šolcová (2000) uvádějí, že dalším

rizikem negativního účinku sociální opory, je vznik závislosti na osobě poskytující již delší čas oporu nezaměstnanému. Toto tvrzení souhlasí s případem paní Lucie, která je zneklidněná tím, že její manžel živí rodinu sám.,, *Občasné brigády mi trochu zvednou náladu a manžel mě podporuje a já jeho, a nejméně šťve, že nechávám všechno na něm.*“

Nazákladě zjištěných výsledků kvalitatívního výzkumu byly stanoveny tyto hypotézy:

- Dlouhodobě nezaměstnané ženy oproti mužům saturují potřebu pracovní činnosti kompenzacími aktivitami v rámci rodiny.
- Rodiny sdlohodobě nezaměstnaným členem, které mají nezaopatřené děti, musí volit více úsporných opatření než rodiny sdlohodobě nezaměstnaným členem starším 50 let.
- Intenzita kontaktů dlouhodobě nezaměstnaných se širším sociálním prostředím klesá a to v závislosti na délce nezaměstnanosti.
- Pro dlouhodobě nezaměstnaného jedince je nejvýznamnější životní hodnotou rodina.

6. Závěr

Hlavním cílem této práce bylo komplexně popsat život záměrně vybraného vzorku dlouhodobě nezaměstnaných osob a jejich rodiny. Důležitým cílem bylo postihnout, do jaké míry dlouhodobá ztráta práce jedince ovlivní životní způsoby rodiny. Dalším důležitým cílem bylo zjistit, zda se pro nezaměstnaného jedince stává rodina životní oporou, jak postrácejí ekonomické, tak psychické.

Jak ukázal výzkum, tak dlouhodobá ztráta práce jedince přináší rodině pokles finančních příjmů, které vedou ke změně životního způsobu a snížení životní úrovně rodiny. Rodiny dlouhodobě nezaměstnaných musejí kvůli své situaci přehodnotit své újžebníček hodnot, zamyslet se nad svým způsobem života a jeho alternativami. Jejich situace je nutí volit různá úsporná opatření a strategie, které jim umožní vyjít srovnat rodiny. Rodinný rozpočet je vynaloženo jen na nutné náklady, jako jsou potraviny, náklady na bydlení a občas na nákup oblečení. Rodiny dlouhodobě nezaměstnaných se vzdávají některých svých zálib, které jsou finančně nákladné. Avšak koníčků, které nevyžadují peněžních prostředků, si rodiny neodpírají. Dochází ke změně jejich denního režimu. Omezují sociální kontakty se svými přáteli. Naopak kontakty se svými dětmi, rodiči a příbuznými neomezují. Těživá situace dlouhodobě nezaměstnaných narušuje vztahy v rodinách. Ve většině případů se však projevuje rodinná solidarita, po psychické i ekonomické stránce. *Domnívám se, že výzkum byl naplněn.*

Nazákladě zjištěných výsledků kvalitativního výzkumu byly stanoveny závěrečné části diskuze tyto hypotézy: Dlouhodobě nezaměstnané ženy oproti mužům saturují potřebu pracovní činnosti kompenzačními aktivitami v rámci rodiny; rodiny s dlouhodobě nezaměstnaným členem, které mají nezaopatřené děti, musí volit více úsporných opatření než rodiny s dlouhodobě nezaměstnaným členem starším 50 let; intenzita kontaktů dlouhodobě nezaměstnaných se širším sociálním prostředím klesá a to závislostí sdělkou nezaměstnanosti; pro dlouhodobě nezaměstnaného jedince je nejvýznamnější životní hodnotou rodina.

Ve své práci jsem se pokusila proniknout do života dlouhodobě nezaměstnaného člověka a jeho rodiny, a následně jejich život popsat. Domnívám se tedy, že nezaměstnaný člověk by si měl naplánovat veškeré denní aktivity, aby nedocházel k nesmyslnému trávení času a snažit se, co nejaktivněji hledat práci. Rozvíjet si vzdělání, sebevědomí a své koníčky. Dále neztrácet naději a nepropadat panice kvůli své nepříznivé situaci. Dlouhodobě nezaměstnaný člověk a jeho rodina, by měla naopak upevňovat své vztahy a společně čelit této nelehké situaci, namísto hádek, které jejich problémy nevyřeší. A také se domnívám, že není na škodu, najít si na určitou dobu nějakou i méně placenou práci nebo brigádu, která umožní rodině si alespoň trochu zlepšit jejich rodinný rozpočet do té doby, než naleznou správné zaměstnání ve své kvalifikaci.

Tuto práci je možné použít jako podklad k dalším výzkumům v této oblasti a rozšířit tak informace týkající se problematiky nezaměstnanosti a jejího vlivu na rodinu. Dále by tyto informace mohly využít řady práce řidičů nezaměstnaným člověkem. Práce by mohla také sloužit jako studijní materiál navšouškách.

7. Seznam použitých zdrojů

BELELOUCKÝ, Zdeněk. 2000. Psychologické a medicínské aspekty nezaměstnanosti. In *Psychologické a medicínské aspekty nezaměstnanosti*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2000. s. 31-38. ISBN 80-210-2425-9.

BIČÁKOVÁ, Olga. 2009a. Dávky v nezaměstnanosti v kostce 2009. *Práce a sociální politika*, 2009, ro. č. 6, č. 5, s. 4. ISSN 0049-0962.

BIČÁKOVÁ, Olga. 2009b. *Rekvalifikace uchazečů a zájemců o zaměstnání v roce 2009*. [online]. 22. 4. 2009 [cit. 2010-01-31]. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/6853>>.

BROŽOVÁ, Dagmar. 2003. *Společenské souvislosti trhu práce*. 1. vydání. Praha: Slon, 2003. 140 s. ISBN 80-86429-16-4.

BUCHTOVÁ, Božena a kol. 2002. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2002. 240 s. ISBN 80-247-9006-8.

BUCHTOVÁ, Božena. 2000. Nezaměstnanost a zdraví. In *Psychologické a medicínské aspekty nezaměstnanosti*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2000. s. 4-11. ISBN 80-210-2425-9.

CROMPTON, Rosemary. 2006. *Employment and the Family*. 1. vydání. Cambridge: Cambridge University Press, 2006. 244 s. ISBN 0-521-60075-8.

DUNOVSKÝ, Jiří a kol. 1989. *Sociální pediatrie*. 1. vydání. Praha: Avicenum, 1989. 256 s. ISBN 08-030-89.

ETTLEROVÁ, Sylva a kol. 2006. *Postoje a zkušenosti s harmonizací rodiny a zaměstnání rodičů dříve předškolního a mladšího školního věku*, Praha: VÚPSV, 2006. 108 s. [online]. [cit. 2010-01-31]. Dostupné z WWW: <http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_239.pdf>.

FARKOVÁ, Marie. 2009. *Dospělost a její variabilita*. 1. vydání. Praha: Grada, 2009. 136 s. ISBN 978-80-247-2480-5.

- GIDDENS, Anthony. 1999. *Sociologie*. 1. vydání. Praha: Argo, 1999. 595 s. ISBN 80-7203-124-4.
- HÁLA, Jaroslav. 2005. *Psychosociální práce smaladjustovanými osobami*. 1. vydání. České Budějovice: Jiho česká univerzita v Českých Budějovicích, 2005. 52 s. ISBN 80-7040-815-4.
- HENDL, Jan. 2005. *Kvalitativní výzkum*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2.
- HOLMAN, Robert. 2005. *Ekonomie*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005. 709 s. ISBN 80-7179-891-6.
- HUBINKOVÁ, Zuzana. 2005. *Psychologie a sociologie ekonomického chování*. 2. vydání. Praha: Oeconomica, 2005. 228 s. ISBN 80-245-0889-3.
- KEBZA, Vladimír – ŠOLCOVÁ, Iva. 2000. Psychologické a zdravotní aspekty nezaměstnanosti: vliv sociální opory. In *Psychologické a medicínské aspekty nezaměstnanosti*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2000. s. 13-16. ISBN 80-210-2425-9.
- KODYMOVÁ, Pavla - KOLÁČKOVÁ, Jana. 2005. Sociální práce s nezaměstnanými. In *Sociální práce v praxi - specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 1. vydání. Praha: Portál, 2005. s. 299-307. ISBN 80-7367-002-X.
- KREBS, Vojtěch a kol. 2005. *Sociální politika*. 3. přepracované vydání. Praha: ASPI, 2005. 504 s. ISBN 80-7357-050-5.
- KŘÍŽKOVÁ, Alena. 2002. Trendy v rodině a rodinných odpovědnostech. In *Podmínky harmonizace práce a rodiny v České republice*. 1. vydání. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2002. s. 13-25. ISBN 80-7330-026-5.
- KUCHAŘOVÁ, Věra. 1991. *Rodina s nezaměstnaným členem*. 1. vydání. Bratislava: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 1991. 43 s. ISBN 80-7138-041-5.
- MAREŠ, Petr. 2008. Hodnota dítěte v životě českých rodin. In *Rodina, děti a zaměstnání v české společnosti*. 1. vydání. Blansko: ALBERT, 2008. s. 103. ISBN 978-80-7326-140-5.
- MAREŠ, Petr. 1994. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. 1. vydání. Praha: Slon, 1994. 151 s. ISBN 80-901424-9-4.

- MAREŠ, Petr. 2006. Zaměstnání, rodina a dítě v dynamice moderní společnosti. In *Rodina, zaměstnání a sociální politika*. 1. vydání. Blansko: ALBERT, 2006. s. 19-54. ISBN80-7326-104-9.
- MATOUŠEK, Oldřich. 1997. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. vydání. Praha: Slon, 1997. 144s. ISBN80-85850-24-9.
- MPSV. 2005. *Národní koncepce rodinné politiky* [online]. Praha: MPSV, 2005. 59 s. [cit. 2010-01-31]. Dostupné z WWW: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/2125/koncepce_rodina.pdf>.
- MPSV. 2004. *Národní zpráva o rodině (zkrácená verze)* [online]. Praha: MPSV, 2004. 30 s. [cit. 2010-01-31]. Dostupné z WWW: http://www.mpsv.cz/files/clanky/900/zprava_zkr.pdf.
- MZV. 2009. *Všeobecná deklarace lidských práv* [online]. 2009 [cit. 2010-01-31]. Dostupné z WWW: <http://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/lidska_prava/vseobecna_deklarace_lidskych_prav/index.html>.
- SAUMELSON, Paul A. - NORDHAUS, William D. 1995. *Ekonomie*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1995. 1011 s. ISBN80-205-0494-X.
- SEKOT, Aleš. 2006. *Sociologie v kostce*. 3. rozšířené vydání. Brno: Paido, 2006. 258 s. ISBN80-7315-126-X.
- SIROVÁTKA, Tomáš - MAREŠ, Petr. 2009. Předkážky vstupu na pracovní trh po rodičovské dovolené. *Fórum sociální politiky*, 2009, ro. č. 3, č. 3, s. 5. ISSN 1802-5854.
- SIROVÁTKA, Tomáš - ŘEZNÍČEK, Ivo. 1995. *Dlouhodobá nezaměstnanost a záchranná sociální síť*. 1. vydání. Brno: Vydavatelství MU v Brně, 1995. 117 s. ISBN 80-210-1246-3.
- ŘÍČAN, Pavel. 1998. *S Romůžít budeme - jde o to jak*. 1. vydání. Praha: Portál, 1998. 142 s. ISBN80-7178-250-5.
- VÁGNEROVÁ, Marie. 2004. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. rozšířené vydání. Praha: Portál, 2004. 870 s. ISBN80-7178-802-3.

VÁGNEROVÁ, Marie. 2007. *Vývojová psychologie II.: Dospělost a stáří*. 1. vydání.
Praha: Karolinum, 2007. 452 s. ISBN 978-80-246-1318-5.
ZÁKON Č. 435/2004 Sb., zákon o zaměstnanosti v platném znění

8. Klíčová slova

Nezaměstnanost

Práce

Rodina

Životní úroveň

Životní způsob

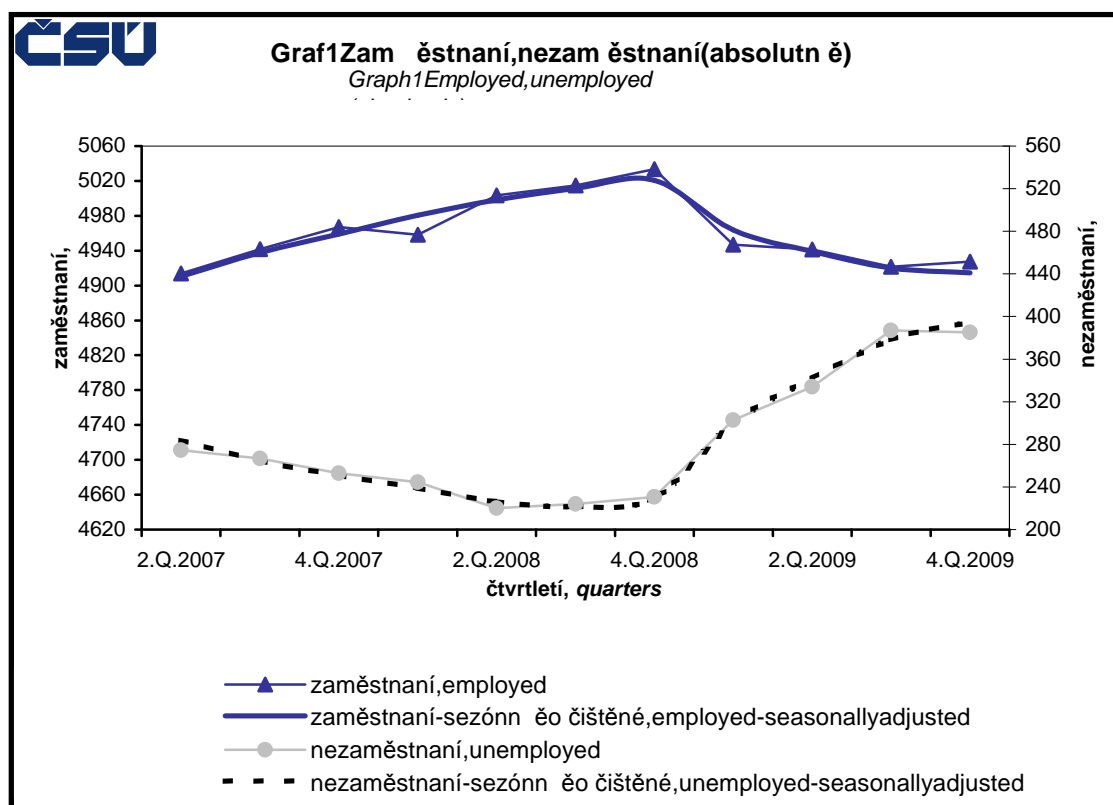
Rodinná opora

9. Přílohy

Příloha č.1: Graf 1 Zaměstnaní, nezaměstnaní (absolutně)

Příloha č.2: Seznam témat otázek a miknarativním rozhovorům respondentů

Příloha č.1:Graf1Zam ěstnaní,nezam ěstnaní(absolutn ě)

Zdroj:http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/gza_m02051010.xls

Příloha č.2: Seznam témat otázek a miknarativnímu rozhovor us respondenty

-Dosaženívzdělání

-Předchozízaměstnánípředztrátoupráce

-Ztrátapráce- *Povyprávějte, jak jste řešela práci?*

-Rodinnásituace(počet členůvrodině, počet ekonomickyaktivních členů)

-Finančnísituacerodiny

-Životnízpůsobrodiny

bydlení - *Jak rodina bydlí? Byla nezaměstnanost dříve? Jaké volíte strategie, aby rodina ušetřila zánákladyspojenímbydlením?*

konzumní styl života (nakupování) - *K jakým došlo změnám v nakupování například oblečení, vybavení domácnosti atd. (dříve nebo nyní)? Jaké volíte strategie při nakupování, aby rodina ušetřila?*

způsob stravování- *Došlo ke změnám v upravení jídel v jiných potravinách (dříve nebo nyní)? Jak a kdy se stravujete?*

denní režim - *Jak vypadá denní režim rodiny? Změnil se kvůli Vaší nezaměstnanosti? Jaké jsou časné rozdělení činností v domácnosti? Ujal jste se chodu v domácnosti, péče o rodinu?*

volnočasové aktivity rodiny - *Došlo ke změnám ve trávení volného času celé rodiny kvůli snížení finančních prostředků? Kultura, dovolená? Zájmové kroužky dětí? Vzdali jste se svých zálib?*

sociální kontakty rodiny- *Jak často se rodina schází s příbuznými a přáteli? Jak tomu bylo dříve a jak je tomu teď? Udržujete si přátele? Jak se na Vás ostatní dívají?*

hodnotovýžeb říček- *Změnil se žebříček hodnot v rodině?*

-Rodinnáopora

vztahy v rodině- *Ovlivnila nezaměstnanost Vaše vztahy s ostatními členy rodiny? Změnil se kvůli nezaměstnanosti jejich postoj k Vám? Vaše postavení v rodině dříve a teď? Partner? Děti?*

psychikarodiny - *Jaký je Váš psychický stav? Ovlivňuje Vaše záměrnost psychiku partnera a dětí? Cítíte napětí v rodině?*

ekonomická podpora - *Poskytují příbuzní finanční či materiální pomoc Vaší rodině?*

psychická podpora - *Je pro Vás rodina, příbuzní nebo přátelé psychickou a životní oporou?*